ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 5 (1539) | Аўторак, 17 студзеня 1961 года | Цана 4 кап.

ШЛЯХІ НАШЫ СВЕТЛЫЯ

Кожнае мерапрыемства нашай партыі, нашага народа — па-свойму знамянальнае, бо садзейнічае няспыннаму поступу наперад, памагае людзям жыць і працаваць. Але ёсць такія з'явы ў нашым грамадскім і гаспадарчым жыцці, якія іначай нельга назваць як гістарычныя, таму што яны знамянуюць сабою выдатную веху ў жыцці краіны, у камуністычным будаўніцтве.

Такой вехай з'яўляецца і студзеньскі Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Яшчэ задоўга да пачатку Пленума ўсе савецкія людзі гаварылі аб ім, чакалі яго. Чакалі і рыхтаваліся да яго: знаходзілі новыя рэзервы ў сельскай гаспадарцы, змагаліся з недахопамі, якія ёсць у асобных калгасах і саўгасах, у адміністратыўных і навуковых установах сельскай гаспадаркі.

У нас многа зроблена ў павышэнні культуры земляробства, у развіцці жывёлагадоўлі. Больш стала мяса, малака і іншых прадуктаў. Але ж трэба ўлічваць, што і насельніцтва ў нас расце, што каб поўнасцю задаволіць патрэбы людзей, неабходна яшчэ больш павысіць тэмпы развіцця сельскай гаспадаркі. Даўно ўжо ў савецкіх людзей наспяваюць думкі, што сельскай гаспадарцы трэба даць такую перадавую і дасканалую тэхніку, якая ёсць на нашых прадпрыемствах, будоўлях, што ў сельскай гаспадарцы трэба выкарыстоўваць такую перадавую сучасную навуку, якая праклала сабе шырокую дарогу ў многіх іншых галінах народнай гаспадаркі. І ўжо, вядома, у першую чаргу неабходна пакончыць з усялякімі праявамі дэмагогіі і хлусні ў сельскагаспадарчых справах, абавязкова дамагчыся таго, каб у нас не было зусім адсталых калгасаў і саўгасаў.

З вялікай цікавасцю ўсе савецкія людзі чытаюць і перачытваюць матэрыялы Пленума. З радасцю і гонарам даведваюцца аб тым, што Цэнтральны Камітэт КПСС, наш урад і асабіста Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў глыбока і вельмі грунтоўна займаюцца пытаннямі сельскай гаспадаркі, што перад Пленумам таварышам Хрушчовым было ўнесена многа каштоўных прапаноў па далейшаму павышэнню культуры земляробства і вытворчасці прадуктаў жывёлагадоўлі. З матэрыялаў Пленума, у прыватнасці з дакладаў таварышаў Палянскага, Падгорнага, Мазурава і іншых сакратароў ЦК нацкампартый яскрава відна, што сельская гаспадарка нашай краіны за апошнія гады дасягнула вялікіх поспехаў. Асабліва відавочны гэтыя поспехі за першыя два гады сямігодкі. Аб гэтым прыемна чытаць, радасна гэта ўсведамляць. У той жа час на Пленуме з усёй рашучасцю выкрываюцца недахопы ў развіцці сельскай гаспадаркі і намячаюцца шляхі іх ліквідацыі.

Вялікіх дасягненняў дамаглася за апошні год і наша рэспубліка. Рост прамысловай вытворчасці значна перавышае тэмпы, прадугледжаныя Дырэктывамі XXI з'езду партыі. За два гады сямігодкі, як адзначыў у сваім дакладзе таварыш К. Т. Мазураў, меркавалася павялічыць прамысловую вытворчасць на 16 працэнтаў. На самай жа справе прырост прадукцыі склаў за гэтыя гады 27 працэнтаў. Гэта перавышае ўзровень, запланаваны на трэці год сямігодкі.

Ёсць значныя поспехі і ў сельскагаспадарчай вытворчасці Беларусі. Аднак жа тэмпы яе росту яшчэ недастатковыя. Яны яшчэ пакуль што значна ніжэйшыя за тыя, што прадугледжаны сямігадовым планам.

Калі мець на ўвазе вынікі развіцця сельскай гаспадаркі ў нашай рэспубліцы за 1960 год, то яны выглядаюць так: вытворчасць мяса ў 1960 годзе ў калгасах і саўгасах узрасла ў параўнанні з 1959 годам на 12 працэнтаў, малака — на 15 працэнтаў. Пагалоўе буйнай рагатай жывёлы павялічылася на 16 працэнтаў, кароў — на 12 працэнтаў, свіней — на 7 працэнтаў. Толькі авец у нас не пабольшала, іх, на жаль, нават паменшала на чатыры працэнты. Па ўсіх катэгорыях гаспадарак пагалоўе буйнай рагатай жывёлы павялічылася за год на 5 працэнтаў, кароў — на 3,4 працэнта, свіней — на 8 працэнтаў. Колькасць жа авец зменшылася на 5 працэнтаў.

У 1960 годзе, адзначаецца ў дакладзе таварыша Мазурава, вытворчасць з разліку на 100 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў склала па ўсіх катэгорыях гаспадарак: мяса — 65,5 цэнтнера ў жывой вазе і 42 цэнтнеры ва ўбойнай; малака — 320 цэнтнераў. У калгасах і саўгасах атрымана на 100 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў: мяса — 30 цэнтнераў у жывой вазе і 18 цэнтнераў ва ўбойнай вазе і малака — 151 цэнтнер.

Беларуская рэспубліка выканала і перавыканала ў мінулым годзе план закупак прадуктаў жывёлагадоўлі.

Аднак усе мы ведаем, якія задачы тут ставіць перад намі партыя і асабіста таварыш М. С. Хрушчоў. Трэба ўвесь час настойліва дамагацца таго, каб патрэбы людзей у прадуктах харчавання, а гэтыя патрэбы што дзень, то больш узрастаюць, былі поўнасцю задаволены. «Сапраўды, ніякія поспехі ў развіцці сельскай гаспадаркі, — гаворыць у сваім дакладзе таварыш Мазураў, — народ не ацэніць, калі ў магазінах і на рынку не будзе ў дастатку мяса, малака, яек і іншых прадуктаў. Дзякуючы клопатам нашай партыі і ўрада і асабіста Мікіты Сяргеевіча Хрушчова з году ў год растуць рэальныя даходы насельніцтва, павышаецца попыт на прамысловыя тавары і прадукты харчавання. Паводле дадзеных ЦСУ, душавое спажыванне ў рабочых сем'ях рэспублікі мяса і мясных прадуктаў у параўнанні з 1953 годам амаль падвоілася і складала ў 1959 годзе 55,5 кілаграмаў; спажыванне малака і малочных прадуктаў павялічылася ў 1,5 раза і дасягнула 327 кілаграмаў. Прыкладна, у тых жа памерах расло спажыванне і ў сем'ях калгаснікаў».

За мінулы год у нас дасягнуты значна лепшыя вынікі і ў земляробстве. Працоўныя рэспублікі арганізавана правялі і завяршылі ўсе сельскагаспадарчыя работы. Вывезена на палі ўгнаенняў значна больш, чым у мінулыя гады, а дзякуючы гэтаму павысіўся ўраджай збожжавых у параўнанні з 1959 годам у сярэднім на 1,6 цэнтнераў з гектара. Валавы збор збожжа ўзрос на 18 працэнтаў. Што датычыць ільноваалакна, то яго будзе атрымана ў паўтара разы больш, чым у 1959 годзе. Ураджай бульбы вырас на 11 цэнтнераў з гектара, а валавы збор — на 13 працэнтаў.

Аднак трэба з усёй рашучасцю адзначыць, што нягледзячы на значны прырост прадукцыі земляробства за мінулы год, заданні сямігодкі па валаваму збору раду сельскагаспадарчых прадуктаў у нашай рэспубліцы не выкананы. І тут, як правільна адзначае таварыш Мазураў, галоўнай прычынай з'яўляецца тое, што ўзровень работы з кадрамі, узровень арганізатарскай і палітычнай работы ў вёсцы яшчэ далёка не адпавядае задачы крутога ўздыму сельскай гаспадаркі. «Яшчэ не ліквідавана ў нас у Беларусі, — гаворыць таварыш Мазураў, — павярхоўнае, дэкларатыўнае кіраўніцтва калгасамі і саўгасамі, алілуйства і пустазвонства. Некаторыя кіраўнікі поўныя энергіі і энтузіязму пры выпрацоўцы абавязацельстваў, але затым не вядуць неабходнай арганізатарскай работы па іх выкананню, безадказна адносяцца да сваіх уласных абяцанняў, а часам становяцца на непартыйны, злачынны шлях ашуканства і падману партыі і дзяржавы. Былі такія факты і ў Беларусі. Мы поўнасцю падзяляем ваш гнеў і абурэнне, Мікіта Сяргеевіч, да такіх кіраўнікоў і прымем самыя рашучыя меры да таго, каб не дапускаць такой ганебнай для нашай партыі з'явы».

А гнеў і абурэнне Мікіты Сяргеевіча Хрушчова вельмі ярка і глыбока выказаны нават у рэпліцы на Пленуме ў час даклада таварыша Д. С. Палянскага. Вось, яна, гэтая рэпліка: «Трэба сказаць, таварышы, што гэта неверагодная справа, калі купляюць сметанковае масла ў магазінах і гэтае сметанковае масла калгас залічвае ў выкананне плана, свайго абавязацельства і здае дзяржаве. І такую справу, таварышы, часам робяць камуністы. Гэта нейкае скажэнне, спекуляцыя, гэта нават не спекуляцыя, а вялікае злачынства. Трэба выдаць адпаведны закон, па-партыйнаму спаганяць з ашуканцаў, выключаць іх з партыі. Трэба судзіць ашуканцаў, не зважаючы на асобы, не зважаючы на становішча, якое яны займаюць!»

Чытаючы матэрыялы Пленума, я не магу не ўспомніць і пра сваю родную вёску, якая многа год была адсталай брыгадай калгаса «Свабода» Старобінскага раёна, а цяпер перайшла ў саўгас і таксама адстае. Адстае ж яна галоўным чынам з-за таго, што тут увесь час вельмі не шанцавала з кіраўнікамі, што тыя людзі, якія павінны былі адказваць за справу, сумленна выконваць свае абавязацельствы, больш цікавіліся рознымі гандлёвымі махінацыямі ды прыпіскамі. У пяцьдзесят дзевятым годзе ў маёй вёсцы былі раздадзены калгаснікам лепшыя ўчасткі сенажаці пад малако. Калгаснікі куплялі ў горадзе масла, здавалі яго калгасу, а за гэта касілі для сваіх кароў сена. У мінулым жа годзе ўсе рабочыя саўгаса і нават настаўнікі ўсё лета здавалі саўгасу малако за тое, што іх каровы пасвіліся на саўгасным полі.

Наколькі гэта законна, не бяруся сцвярджаць, але толькі думаю, што наўрад ці паказваў саўгас у афіцыйных зводках, ад чыіх кароў было тое малако.

Вось такія прыкрасці часам дрэнна ўплываюць на сумленных працаўнікоў, замінаюць ім актыўна жыць і тварыць, імкліва ісці наперад. Але гэтыя з'явы ўжо не характэрны для нашага грамадства, гэта толькі мізэрныя рэшткі даўно аджытага, пераадоленага. Сумленнымі намаганнямі нашы людзі, энтузіясты камуністычнай працы, рашуча адкінуць і гэтыя рэшткі мінулага ды яшчэ з большай упэўненасцю і бадзёрасцю светлым шляхам пойдуць наперад да праменных вышынь камунізма.

Ва ўсіх нашых людзей, сумленных змагароў за лепшае, багатае жыццё калгаснай вёскі, ёсць цвёрдая і светлая ўпэўненасць, што Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза вынесе вельмі важныя і жыццёва неабходныя рашэнні аб далейшым развіцці сельскай гаспадаркі, што гэтыя рашэнні яшчэ вышэй узнімуць энтузіязм працаўнікоў нашых калгасаў, саўгасаў, нашых вучоных механізатараў і створаць усе неабходныя ўмовы для самых высокіх паказчыкаў у вытворчасці хлеба, мяса, малака і іншых прадуктаў.

Радуюцца савецкія людзі і таму, што Пленум вырашыў склікаць 17 кастрычніка гэтага года XXII з'езд нашай партыі. Гэтае рашэнне натхняе кожнага савецкага чалавека і ўсіх прагрэсіўных людзей свету. Кожны з нас адчувае, што новая праграма Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, якая будзе прынята на з'ездзе, абагуліўшы каштоўны вопыт будаўніцтва сацыялізма ў нашай краіне, а таксама гістарычны вопыт сучаснай эпохі, вызначыць светлыя шляхі далейшага развіцця нашага грамадства, шляхі будаўніцтва камунізма.

Аляксей КУЛАКОЎСКІ.

З вялікай цікавасцю сочаць за работай студзеньскага Пленума ЦК КПСС працаўнікі сельскай гаспадаркі.

На здымку: сакратар партыйнай арганізацыі калгаса «Сталінскі шлях» Мінскага раёна В. Д. **Рабцаў** знаёміць калгаснікаў з матэрыяламі Пленума.

Фота **П. Наватарава.**
Фотахроніка БЕЛТА.

САВЕЦКІ ПРОСТЫ ЧАЛАВЕК

З БАЦЬКОЎСКІМ КЛОПАТАМ

Калі я праходзіў міма гарадской Дошкі гонару, што стаіць каля галоўнага ўваходу ў кінатэатр «Радзіма» г. Маладзечна, мяне зацікавіла размова двух чалавек.

— Не, Пятрусь, не ведаю, як у вас, а ў нас не так. Калі б я не ведаў нашага Мікалая Мацвеевіча. Гэта добры, гэта цудоўны чалавек!

— Добра, пакінь сваё красамоўства. Ты не хочаш пагадзіцца, што замест Сяргеева, якога вельмі любіш, мог быць змешчаны партрэт іншага рабочага. Пайшлі.

Я падыйшоў да Дошкі гонару бліжэй. Пачаў углядацца ў партрэты і чытаць пад імі подпісы, зробленыя прыгожым почыркам. Машыніст... Слесар... Швачка... Муляр... А ў крайнім справа, трэцім зверху радзе прачытаў: «Сяргееў М. М., брыгадзір брыгады рамонтнікаў»...

Пры сустрэчы з Сяргеевым на жалезабетонным заводзе я падумаў, што фотаапараты не зусім дакладна перадаюць рысы чалавека. Сяргееў быў трошкі старэйшы, чым на партрэце. Яму было год сорак.

— Працы хоць адбаўляй, — Мікалай Мацвеевіч пачаў тлумачыць задачы брыгады, якую ён узначальвае. — Гаспадарка завода вялікая, тэхнікі многа. А дзе тэхніка, там, самі ведаеце, ніяк не абыйсціся без аглядаў і рамонтаў. Мы на такім жа становішчы, — стрымана ўсміхнуўся брыгадзір, — як урачы. Урачам не плануюць захворванне людзей, а нам не вядомы загадзя «хваробы» механізмаў. Але яны ёсць. І, на жаль, нямала.

Затым Мікалай Мацвеевіч расказаў аб перадавіках, рацыяналізатарах. Дарэчы, летась дванаццаць рацыяналізатарскіх прапаноў Сяргеева ўкаранілі ў вытворчасць, а членаў усёй брыгады — некалькі дзесяткаў.

— Так, поспехі ў вас добрыя,— сказаў я. — Прызнацца, вам можна пазайздросціць, вы ў курсе ўсіх спраў завода.

У блакітных вачах Мікалая Мацвеевіча заіскрыўся смех, каля вачэй сабраліся тоненькія зморшчынкі.

— Будзеш у курсе, — адказаў ён.—Старшынёю заўкома выбралі мяне, а ў дадатак яшчэ і членам партыйнага бюро. Паспрабуй адстаць ад курса...

Ён крыху памаўчаў.

— Нагрузілі, даводзіцца везці, — гаворыць Мікалай Мацвеевіч, разважаючы. — Абавязкаў многа. Рабочы захварэў — афармляй бюлетэнь, дамагайся аплаты яго. А хварэюць у нас, шчыра прызнацца, часта. Нядоўга, але часта. Скразнякі — пакуль што непазбежны спадарожнік нашай работы, дзверы кожную хвіліну адчыняюцца. Патрэбна цеплавая заслона. Ваюю з дырэкцыяй, пакуль без вынікаў... Цяжка дастаць вентылятары.

Або вось — буфет пры заводзе. Ледзь што, рабочыя патрабуюць: навядзі парадак... І так бясконца.

Мікалай Мацвеевіч дастаў пачак папярос, закурыў. Калі ён запальваў запалку... Так, іменна ў гэты момант я ўбачыў, што на левай руцэ брыгадзіра на месцы вялікага пальца — шрамы...

— Сам вінаваты, — перахапіўшы мой погляд, усміхнуўся збянтэжана брыгадзір. — Аднойчы электрадрэлю... Рубільнік забыўся выключыць, ну і... Адным словам наперад навука.

Крыху памаўчаўшы, Сяргееў вярнуўся да ранейшай размовы:

— Іншы раз вернешся падвечар дадому, перакусіш, сядзеш пачытаць, або дачок паслухаць. Старэйшая ў мяне вучыцца ў музычным вучылішчы, а малодшая — яшчэ ў музычнай школе. Я ім купіў піяніна — няхай вучацца. Зразумела, дзеці любяць пахваліцца ведамі перад бацькамі...

І вось чытаю іншы раз ці слухаю дзяцей і раптам думкі самі вяртаюцца зноў да завода, нібы іх нейкі магніт прыцягвае... З кім-небудзь аб нечым удзень не дагаворыш, чагосьці не даробіш, спахопішся, плануеш на заўтра,а то і адразу ідзеш да чалавека. Завод жа ў дзве змены працуе.

Мікалай Мацвеевіч змоўк, нахмурыўся.

— Чалавека пакрыўдзіць лёгка,— зноў загаварыў ён, стрымліваючы ў сабе штосьці перажытае, штосьці балючае і ў той жа час радаснае. — Яшчэ лягчэй адвярнуцца ад чалавека, калі ён у бядзе. Зрабіў выгляд, што не бачыш, скажам, тонучага і ідзі сабе прэч ад берага... Сведкаў не было, можаш спакойна есці, курыць і інш. Толькі ж на глыбокую праверку тады ты—нікчэмнасць! Ні больш ні менш. Праўду кажу. А вось дапамагчы чалавеку значна цяжэй...

Гады паўтара таму назад у нашу брыгаду прыслалі маладзенькага хлапчука Аляксандра. Сямнаццаць год было яму. Сустрэўся я з ім упершыню. Спадылба так і глядзеў на ўсіх. Не адразу, але ўдалося разгаварыцца з ім. Сам ён мінчанін. Быў злодзеем-кішэннікам. Двойчы яго судзілі. Прыехаў хлопец у Маладзечна. Узялі вучнем слесара. Тыдні два працаваў добра. Потым раптам, ні ў кога не спытаўшы, нікому не сказаўшы ні слова, пасля абеду ўцёк з работы і на другі дзень з'явіўся на завод з вялікім спазненнем. «У чым справа?» — пытаюся. Маўчыць, адварочваецца ад мяне. Я не разумею: ці то крыўдзіцца за што, ці сорамна яму? Адвёў яго ў бок, зноў пачаў дапытвацца, што здарылася. Ледзь выцягнуў з яго: у час гульні ў даміно хтосьці тыцнуў пальцам у балючае месца хлопца, калі ён прайграў. «Гэта табе, — кажа, — не кашалькі цягаць...» Чалавек, можа, хацеў пажартаваць, але жарт атрымаўся бязглузды, грубы. Саша пакрыўдзіўся, падняўся з-за стала, пайшоў з цэха, і, кажа, усю ноч блукаў у адзіноце і плакаў...

Крыўда апанавала хлопца. Як звычайна сабраліся мы ў канцы змены ўсёй брыгадай, падвялі вынікі працы за дзень, а потым пагаварылі пра наша рабочае сяброўства і таварыскасць, пра навічка, пра адносіны да яго. Дамовіліся надалей самага малодшага з нас не даваць у крыўду, дапамагчы яму стаць на ногі.

Хутка выпала магчымасць паслаць хлопца на вучобу ў Талін. Адправілі мы яго як след. Ідзе месяц, другі, трэці. Лічым, што Саша ўдасканальвае сваю кваліфікацыю. Аж не: прыходзіць на завод паведамленне, што Аляксандр Н. вось ужо каторы месяц адбывае пакаранне ў турме...

Ох, як «узрадаваў» ён нас! Што ж рабіць? Зноў збіраю брыгаду. Раімся. Бачу, гэтая гісторыя ўсім непрыемная. Толькі вывады былі зроблены розныя. Большасць адразу выказалася за тое, каб узяць хлопца на парукі, а сёй-той запярэчыў, маўляў, чалавек гэты непапраўны... Паспрачаліся. Вырашылі паручыцца. Падрыхтавалі неабходныя дакументы і адаслалі. А праз некалькі дзён і сам «імяніннік» зноў з'явіўся ў нас.

Няёмка адчувалі мы сябе пры сустрэчы з ім. Мы яго паслалі вучыцца аднаму рамяству, а ён заняўся другім... Ашукаў нас. Але прынялі.

Мікалай Мацвеевіч зноў дастаў з кішэні камбінезона папяросы і прыкурыў новую.

— Перад брыгадай, — працягваў ён, — Саша даў слова, што ніколі больш дрэннага ўчынку не зробіць. Паўшчувалі мы яго, але паверылі слову. Хлопец расплакаўся, дзякаваў...

Расказчык уздыхнуў глыбока, нібы пераадолеўшы круты пад'ём, і гаворыць далей:

— Справа пайшла на лад. І раптам аднойчы падыходзіць да мяне хлопец, глядзіць злосна і гаворыць: «Пайду я ад вас, брыгадзір». «Чаму?» — цікаўлюся. Ён расказаў: таварышы па інтэрнату хаваюць ад яго літаральна ўсё — не вераць. А гэта хлопца абражае.

Давялося схадзіць у інтэрнат і не раз. Пераканаў хлопцаў у тым, што сваім недаверам яны не толькі адгароджваюць ад сябе чалавека, не толькі прыніжаюць яго, але і штурхаюць на стары шлях.

Адным словам, клопату было нам з Сашкам нямала. І ўявіце — не памыліліся! Хлопец стаў добрасумленным, чыстым чалавекам, старанным у працы, актыўным удзельнікам мастацкай самадзейнасці завода і горада. Па настаянню брыгады Саша паступіў і паспяхова вучыцца на завочным аддзяленні палітэхнікума. Разам з брыгадай займаецца ў гуртку чарчэння. Судзімасці з яго зняты. Ужо доўгі час працуе ў атрадзе народнай дружыны.

«Ці не Аляксандр стаяў ля Дошкі гонару?» — падумаў я, амаль перакананы, што гэта быў ён!..

А Мікалай Мацвеевіч дадаў у роздуме:

— Ды хіба адзін Саша мае патрэбу ў чалавечнасці?

Часам і сур'ёзнаму чалавеку, камуністу патрэбна таварыская падтрымка. Гэта я і па сабе ведаю: калі б мне не дапамаглі, не падказвалі, не падштурхоўвалі, дык што б я мог зрабіць адзін? Нічога. А побач жа з добрымі, дужымі людзьмі і сябе адчуваеш дужэйшым, і справы спорацца.

Добра сказаў Мікалай Мацвеевіч.

М. ЧАПРАСАЎ.

Самы ўдзячны глядач

Бадай, нідзе нашы сталічныя артысты не сустракаюць такога сардэчнага прыёму, як у вёсцы, дзе кожны іх канцэрт — сапраўднае свята для хлебаробаў. Гэта гаворыць пра незвычайнае імкненне сельскіх працаўнікоў да культуры, пра іх настойлівае жаданне авалодваць духоўнымі багаццямі, пазнаваць прыгажосць твораў мастацтва. Адгукаючыся на культурныя запатрабаванні сельскіх гледачоў, многія тэатры і музычныя калектывы рэспублікі значна ўзмацнілі гастрольную дзейнасць непасрэдна ў раённых і калгасных дамах культуры, у клубах. У гутарцы з нашым карэспандэнтам кіраўнікі некаторых творчых калектываў беларускай сталіцы расказалі, як абслугоўваліся калгаснікі канцэртамі і спектаклямі ў мінулым годзе.

— Калектыў Беларускага тэатра оперы і балету даў для працаўнікоў вёскі 218 спектакляў і канцэртаў, улічваючы і гастрольныя выступленні,—сказаў дырэктар тэатра П. Лютаровіч. — Мы зрабілі канцэртныя паездкі ў Гомельскую, Брэсцкую і Гродзенскую вобласці, а будучы на гастролях у Смаленску і Бранску, таксама накіроўвалі брыгады артыстаў для абслугоўвання сельскіх працаўнікоў. Наш тэатр вельмі зацікаўлены ў тым, каб і ў перыяд стацыянарнай работы яго пастаноўкі ўсё больш наведвалі калгаснікі. Гэтага можна дасягнуць шляхам правядзення культпаходаў. Зрухі ў гэтай справе ўжо ёсць. Так, у мінулым сезоне Мінскі сельскі райком партыі дапамог нам арганізаваць культпаход калгаснікаў раёна на балетны спектакль «Блакітны Дунай». Мы думаем і ў далейшым звяртацца да такой выпрабаванай формы прыцягнення шырокага сельскага гледача ў наш тэатр.

П. Лютаровіч правільна зазначыў, што, на жаль, у многіх добра абсталяваных калгасных дамах культуры адсутнічаюць клавішныя інструменты і гэта значна стрымлівае канцэртную дзейнасць оперных артыстаў у сельскай мясцовасці.

Многа зроблена ў абслугоўванні калгасных працаўнікоў калектывам Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Вось што расказаў намеснік дырэктара філармоніі А. Паніхін:

— У 1960 годзе нашы эстрадныя брыгады наладзілі 840 канцэртных выступленняў у калгасах, саўгасах і РДК рэспублікі, з іх 200 агульнаадукацыйных лекцый-канцэртаў на музычныя і літаратурныя тэмы ў дапамогу слухачам народных універсітэтаў культуры. Брыгады А. Самарадава і Г. Бандарэўскага — З. Сысоевай далі больш за ўсё канцэртаў на вёсцы.

А. Паніхін сказаў, што асаблівай папулярнасцю карыстаецца брыгада эстрадных артыстаў пад кіраўніцтвам і пры ўдзеле Г. Бандарэўскага і З. Сысоевай. Праграма іх выступленняў пастаянна будуецца на беларускім рэпертуары і па сваёй тэматыцы вызначаецца актуальнасцю і навізной. Брыгада 193 разы выступала перад сельскімі гледачамі. Артыстам даводзілася даваць канцэрты на адкрытых пляцоўках, у полі, дзе збіралася вялікая маса народу. А ў Магілёве, напрыклад, эстрадныя спевакі, танцоры і дэкламатары дэманстравалі сваё майстэрства проста з імправізаванай сцэны перад Домам саветаў на канцэрце для перадавых кукурузаводаў вобласці.

З гутаркі з А. Паніхіным стала вядома, што саліст філармоніі А. Самарадаў у час вайны знаходзіўся ў радах аднаго з партызанскіх злучэнняў на Віцебшчыне. Артыст задумаў разам з брыгадай беларускіх артыстаў зрабіць гастрольнае турнэ па знаёмых партызанскіх месцах, сустрэцца з калгаснікамі тых вёсак, дзе калісьці бывалі партызаны.

Цікава таксама было даведацца, што ў гэтым годзе філармонія ў мэтах шырокай прапаганды сур'ёзнай класічнай музыкі збіраецца праводзіць міжкалгасныя канцэрты сімфанічнага і Народнага аркестраў.

У гэтыя дні работнікі мастацтва рэспублікі, знаёмячыся з матэрыяламі Пленума Цэнтральнага Камітэта КПСС, поўны жадання яшчэ больш узмацніць работу па культурнаму абслугоўванню вёскі.

Фотавыстаўка ў Брэсце

Сардэчна дружаць слаўныя працаўніцы — беларуская даярка калгаса імя Жданава Брэсцкага раёна Лідзія Асіюк і ўкраінская работніца малочна-таварнай фермы Ковельскага раёна Валынскай вобласці Анастасся Гарлінская. Ужо некалькі год яны спаборнічаюць, дабіваючыся высокіх надояў малака. У канцы мінулага года знатныя даяркі сустрэліся, як родныя сёстры. Момант іх хвалюючай сустрэчы паказан на адным са здымкаў, выстаўленых на першай абласной фотавыстаўцы, якая адкрылася 4 студзеня ў Брэсцкім абласным Доме народнай творчасці. Экспанавана 130 работ фатографаў—прафесіяналаў і аматараў.

Усеагульную ўвагу прыцягваюць здымкі «Бягуць-бягуць шляхі-дарогі», «Раніца» выкладчыка Брэсцкага педагагічнага інстытута тав. Калесніка. Бясспрэчная ўдача фотааматара Віркі—здымак «Юная скрыпачка». Цікавыя здымкі Анатоля Чарнова — «Брэсцкія кавуны», Яўгена Макарчука — «Звеннявая Амяльчук», «Партрэт калгасніка», «На трасе газаправода».

В. МІХНЮК.

КНІГІ ГЭТАГА ГОДА

— Якія творы мастацкай літаратуры будуць выдадзены ў гэтым годзе? — такое пытанне задаў ваш карэспандэнт старшаму рэдактару рэдакцыі мастацкай літаратуры Белдзяржвыдавецтва М. Татуру.

Вось што ён расказаў:

— Выдавецкі план гэтага года вялікі і цікавы. Да выдання запланавана 111 назваў. Сярод іх значнае месца займаюць новыя творы пісьменнікаў рэспублікі. Гэта ў асноўным раманы, аповесці, п'есы і зборнікі вершаў, прысвечаныя савецкаму чалавеку, герою сямігодкі, будаўніку камунізма.

З празаічных твораў выйдуць кнігі І. Дуброўскага «Ля самых вакон», Ул. Карпава «Вясеннія ліўні», А. Лазнявога «Дарога ў горы», І. Навуменкі «Сасна ля дарогі», М. Ракітнага «Пад адным дахам» і інш.

Па раздзелу паэзіі запланаваны да выдання зборнікі А. Бялевіча «Вясёлка над палямі», Р. Барадуліна «Станцыя Грамы», К. Буйлы «На абноўленай зямлі», Ул. Дубоўкі «Палеская рапсодыя», Р. Няхая «Размова з восенню», вершы М. Танка. Свае творы прапанавалі да выдання ў гэтым годзе драматургі Э. Валасевіч, М. Гарулёў, В. Зуб, С. Мікула.

Па літаратуразнаўству і крытыцы рыхтуюцца да выдання зборнікі крытычных артыкулаў Р. Бярозкіна, Д. Фактаровіча. Значную цікавасць уяўляюць манаграфіі Ф. Куляшова «Міхась Лынькоў», С. Майхровіча «Творчасць Янкі Брыля», М. Смолкіна «Змітрок Бядуля».

У перакладах на беларускую мову выйдуць кнігі пісьменнікаў народаў СССР — А. Пракоф'ева, Ю. Балтушыса, Э. Вілкса, В. Гроса, К. Данелайціса, Т. Масэнкі. Запланаваны таксама выданні твораў пісьменнікаў сацыялістычных краін і раман паўднёваафрыканскага пісьменніка Г. Блума.

У сёлетнім годзе беларускі чытач атрымае многа збораў твораў і выбраных твораў. Да іх у першую чаргу адносяцца тры тамы дванаццацітомнага выдання Я. Коласа, выбраныя творы А. Астрэйкі, М. Багуна, В. Віткі, В. Таўлая, збор твораў у двух тамах М. Паслядовіча і інш.

Выйдзе з друку першы том Анталогіі беларускай паэзіі.

ПРАЦУЕ ЎНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ

Трохі больш года прайшло з дня адкрыцця ўніверсітэта культуры ў Навагрудку. Некалькі дзесяткаў навагрудчан наведвалі першыя заняткі. А сёння савет універсітэта не можа задаволіць усіх, што імкнуцца стаць слухачамі гэтай грамадскай навучальнай установы. Універсітэт наведваюць некалькі сот жыхароў горада.

Праграма другога года навучання складзена з цыклаў: марксісцка-ленінскай эстэтыкі, літаратурны, музыкі, кінамастацтва, навукі і тэхнікі.

Завершаны заняткі першага цыкла. Навагрудчане з цікавасцю слухалі лекцыі кандыдатаў філасофскіх навук К. Астроўскага «Мастацтва як форма грамадскай свядомасці», Г. Лакізы «Сацыялістычны рэалізм — творчы метад сацыялістычнага мастацтва» і г. д.

Перад слухачамі ўніверсітэта выступілі гродзенскія артысты са спектаклямі «Юстына», «Мільён за ўсмешку», «Якарная плошча», артысты Белдзяржфілармоніі і іншыя творчыя калектывы.

РАЗМОВА ПРА СКУЛЬПТУРУ

Рэспубліканская мастацкая выстаўка сведчыць, што сучасная тэма стала галоўнай у творчасці беларускіх майстроў. Усё больш жывапісцаў і скульптараў звяртаюцца да тэмы сацыялістычнай працы.

Сярод скульптурных твораў на гэтую тэму вылучаецца вялікая двухфігурная кампазіцыя «Вышыннікі» — дыпломная праца маладога мінскага скульптара А. Анікейчыка, які ў 1959 г. скончыў Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут.

Змест скульптуры просты і зразумелы. Мантажнікі — хлопец і дзяўчына — зверху збудавання глядзяць уніз, на будаўнічую пляцоўку. Кампазіцыя скульптуры такая, што глядач нібы побач з вышыннікамі любуецца панарамай будаўніцтва.

У «Вышынніках» адчуваюцца набытыя аўтарам за гады вучобы веды і навыкі ў працы над жывой мадэллю. Фігуры стройныя, добра вылеплены і прамадэліраваны, у іх усё проста і натуральна — перад намі жывыя людзі.

Разам з тым скульптура не зусім завершаная. Ёсць пэўная наўмыснасць у позе дзяўчыны. Аднак у творы ёсць паэтычнае бачанне жыцця, выразны сюжэт, адзінства зместу і формы, уласцівае кожнаму сапраўднаму мастацкаму твору.

Пра такое адзінства давялося ўспомніць, гледзячы на другую скульптуру з той жа назвай «Вышыннікі» скульптара П. Белавусава.

А. Анікейчык і П. Белавусаў вырашаюць адну тэму. У абедзвюх кампазіцыях героі — высока над зямлёй. Там і тут двое герояў — юнак і дзяўчына. Нібы ўсё падобна. Але вырашэнне тэмы неаднолькавае.

У скульптуры Белавусава быццам улічаны асноўныя законы фармальнай кампазіцыі (раўнавага аб'ёмаў, спроба згарманіраваць асобныя рухі фігур). Аднак, калі ў групе Анікейчыка фігуры ўспрымаюцца ў сінтэзе, дык у Белавусава кожная фігура як самастойная: іх дзеянні не ўзгоднены.

«Вышыннікі» Анікейчыка з'яднаны пластычнай задумай, у той час, калі ў Белавусава тэма «не чытаецца». Што канкрэтна робіць у яго скульптуры малады рабочы? Балансуючы, герой трымаецца левай рукой за стойку, сціскае ў правай гаечны ключ, глядзіць угару. А што робіць дзяўчына? Узнімаючыся наверх, на нейкае імгненне спынілася, каб аддыхацца, і ў гэты час глянула ўніз. У групе няма пластычнай сувязі, якая звычайна вызначае дакладнасць мастацкай формы.

І апошняя паралель. Анікейчык тактоўна, у стрыманай манеры вырашае пляцоўку, на якой знаходзяцца маладыя рабочыя. Уражання вышыні ён дасягае чыста выяўленчымі сродкамі. У працы Белавусава занадта вялікае месца займае металічны каркас — своеасаблівы «п'едэстал», на які ўзняліся рабочыя. Гэтая «сухая» дэталь неяк дрэнна зрокава ўспрымаецца ў сувязі з асноўнай часткай скульптуры. Яна і пластычна бедная.

Вынікам наведвання С. Селіханавым Салігорскага калійнага камбіната з'явілася яго скульптурная сюіта з жыцця беларускіх шахцёраў. Многія работы з сюіты экспануюцца на выстаўцы.

Прынцыповае значэнне мае шматфігурная кампазіцыя «Шахцёры Салігорска. Першы цюбінг». Селіханаў—сталы майстра. Аднак гэтая праца не належыць да лепшых у яго творчасці. У скульптуры няма таго абагульнення і той ступені пластычнай завершанасці, якія ўласцівы кожнаму паўнацэннаму мастацкаму твору. Перад намі трапна зроблены рэпартаж аб бачаным.

Шахцёры паказаны ў напружаных позах, што падкрэслівае толькі адзін бок іх працы — тое, што яна фізічная. Пры той ступені механізацыі, якая характэрна цяпер для кожнай новабудоўлі ў краіне, рабіць галоўны ўпор на мускульную сілу рабочых наўрад ці правільна.

«Шахцёры» сведчаць аб уменні Селіханава аператыўна адгукацца на падзеі, якія ўсхвалявалі яго.

Калі са строгай патрабавальнасцю падыйсці, напрыклад, да такой скульптуры, як «Проба сталі» Б. Івонцьева, дык трэба сказаць, што аўтар больш-менш правільна фіксуе вытворчы працэс, але мала расказвае пра людзей працы, недастаткова раскрывае іх унутранае жыццё. Тут, як і ў папярэдняй працы, ёсць «жывасць схопленага моманту» — і толькі. Сюжэт яўна пераважае над пластыкай і наогул над выразнасцю формы. Нельга папракнуць аўтара тым, што ён не імкнецца па-свойму паказаць ліцейшчыкаў. Адчуваецца лаканічнасць — удала знойдзены рух галоўнага героя. Але навошта паказана жанчына, якая стаіць каля рабочых і назірае за ходам аперацыі?

Аўтар не здолеў знайсці арганічнае адзінства кампазіцыі, бо група ізалявана ад навакольнага асяроддзя. Магчыма, гэтую тэму лепш за ўсё варта было вырашаць у тэхніцы рэльефу, што дазволіла б паказаць месца дзеяння — ліцейны цэх. Звязаўшы ў адзінае цэлае пярэдні план з фонам, можна было б больш поўна данесці задуму аўтара. Але могуць быць і іншыя рашэнні.

У своеасаблівасці тоіцца поспех любога твора мастацтва. Гэта адчуваецца ў новым творы В. Палійчука «Маці партызан». Тэма не новая. Але прыемна, што аўтар знайшоў новыя формы і новыя аспекты яе вырашэння, знайшоў кампазіцыйную завязку, якая адрознівае яго працу ад ужо вядомых.

Абапал маці яе дзеці-партызаны, справа ад яе — сын, злева— дачка. Знойдзены кампазіцыйны прыём надае скульптуры ўстойлівасць, строгасць і, магчыма, гэтым прыцягвае ўвагу гледачоў.

Галоўную ўвагу аўтар, натуральна, аддаў раскрыццю цэнтральнага вобраза — маці. У гэтай простай савецкай жанчыны вялікая сіла волі. Яна паказана строга, яе вочы, поўныя нянавісці да ворага, глядзяць удалячынь. Але яе вобраз даведзены да такой ступені абагульнення, што ператварыўся ў нейкі адцягнены сімвал. Ці не занадта надзелена маці рысамі суровай сканцэнтраванасці, між тым, як іншыя персанажы вырашаны ў лірычным плане?

Дзеці паказаны з апушчанымі галовамі. Што яны партызаны, мы даведваемся па чыста вонкавых атрыбутах: па аўтамату. Поза іх зусім не выяўляе сутнасці партызанскага жыцця. Апушчаная галава не сведчыць пра энергію і рашучасць на подзвіг у імя Радзімы.

Дапусцім, што аўтар меў на мэце паказаць юных герояў не ў баявой абстаноўцы і не грознымі ў сваім гневе, а ў хатнім асяроддзі, больш або менш інтымным. Жывучы суровым і небяспечным жыццём, маладыя людзі натуральна занудзіліся па родным доме, па мацярынскай ласцы і, сустрэўшы маці, пяшчотна прытуліліся да яе. Усё гэта праўдападобна і натуральна. Як жа пры такой сітуацыі павінна была іх сустрэць маці? Вядома, не так, як гэта паказвае Палійчук. Яго маці пазбаўлена мацярынскіх пачуццяў. Вось гэтая супярэчлівасць у вобразным вырашэнні скульптуры, на нашу думку, зніжае яе вартасць.

Маладым удзельнікам гомельскага падполля, многія з якіх загінулі ў няроўным баі з ворагам, прысвяціў скульптурную групу «Маладагвардзейцы Гомеля» В. Папсуеў.

Пакаранне смерцю савецкіх патрыётаў фашысцкімі забойцамі не раз адлюстроўвалася нашымі мастакамі. Прыгадаем тут шырокавядомую работу «Мацней за смерць» Ф. Фівейскага. У «Маладагвардзейцах», як і ў гэтай працы, па сутнасці, адлюстравана адна і тая ж сцэна: гітлераўскія каты расстрэльваюць трох маладых савецкіх патрыётаў. У адрозненне ад групы Фівейскага, дзе пададзены абагульняючы вобраз і дзейнічаюць героі «ўвогуле», у «Маладагвардзейцах» прадстаўлены канкрэтныя людзі, якія жылі і змагаліся ў Гомелі. Узнікае пытанне: ці можна па адлюстраванню даведацца, што перад намі прадстаўлены іменна падпольшчыкі Гомеля? Што адрознівае герояў Папсуева ад герояў Фівейскага? Глядач адрознення не заўважыць. Калі гэта так, дык ці не лепш было б даць твору больш абагульненую назву?

У «Маладагвардзейцах» ёсць спроба дамагчыся адзінства кампазіцыі, узаемасувязі герояў, іх вобразнай характарыстыкі. Гэта асабліва датычыць маладога падпольшчыка справа ад цэнтральнай фігуры. Жахлівыя катаванні ў гестапаўскіх засценках не зламалі яго духу. Вобраз падпольшчыка ў цэнтры скульптуры вырашаны менш пераканальна,

(Заканчэнне на 3-й стар.).

ХВАЛЮЮЧЫЯ ДАКУМЕНТЫ

Поспехамі, дасягненнямі нашай рэспублікі захапляюцца сёння не толькі працоўныя братніх рэспублік, але і многія нашы зарубежныя сябры, якія прыязджаюць да нас у госці з іншых краін. Аб гэтым ярчэй за ўсё сведчаць водгукі саміх наведвальнікаў, якія сабраны ў выпушчанай нядаўна Беларускім дзяржаўным выдавецтвам кнізе «Беларусь — вачыма зарубежных гасцей».

У прадмове да кнігі падкрэсліваецца, што толькі ў 1949 г., напрыклад, Беларусь наведалі больш як сто замежных дэлегацый і 11 тысяч турыстаў. Вучоных і дзяржаўных дзеячоў, журналістаў і работнікаў мастацтва — усіх цікавілі поспехі рэспублікі, жыццё беларускага народа. Працоўныя Беларусі з радасцю сустракаюць гасцей. З пачуццём гонару яны гавораць: «Калі ласка, глядзіце, людзі добрыя, чаго можна дасягнуць пры Савецкай уладзе, пад кіраўніцтвам партыі камуністаў. Глядзіце і вучыцеся, бярыце з нас прыклад, спаборнічайце з намі ў развіцці мірнай эканомікі».

Матэрыялы, змешчаныя ў зборніку, — цікавыя, хвалюючыя дакументы пра росквіт Савецкай Беларусі, пра шчаслівае і радаснае жыццё народа нашага.

Што ж заўважаюць замежныя людзі, на што перш за ўсё звяртаюць увагу?

Прыезджых захапляе гераізм нашага народа.

Сімвалам адвагі і геройства савецкіх людзей была абарона Брэсцкай крэпасці ў 1941 г. Пра вялікі подзвіг нашых воінаў ведае ўвесь свет. Праязджаючы праз пагранічны беларускі горад, замежныя дэлегацыі і турысты стараюцца абавязкова наведаць Музей абароны Брэсцкай крэпасці. У кнізе водгукаў госці пакідаюць усхваляваныя запісы, частка якіх прыводзіцца ў зборніку. Тут ёсць водгукі Марыса Тарэза, Пальміра Тальяці, Вальтара Ульбрыхта, Уладзіслава Гамулкі і іншых відных дзеячоў розных краін.

Амерыканскі журналіст Джэймс Рэстон пасля падарожжа па СССР напісаў у газеце «Нью-Йорк Таймс»: «Савецкаму Саюзу ёсць што паказаць па дарозе ў Маскву». Асабліва ён падкрэсліў павучальныя ўрокі гісторыі. «Першая палова дарогі, — зазначае Рэстон, — праходзіць праз усю Беларусь. Яна ўяўляе сабой адно з самых старажытных палёў ваенных бітваў у гісторыі Расіі. Шведы нападалі на яе з поўначы, Напалеон і Гітлер таксама ўрываліся ў яе. Немцы разбурылі яе гарады. Але гэтая краіна ніколі нікім не была заваявана...»

Ведаючы, якія страшэнныя раны былі нанесены фашыстамі Мінску, падарожнікі проста вачам сваім не вераць, гледзячы на нова адбудаваную сталіцу рэспублікі. Яны захапляюцца выдатнай творчасцю таленавітых архітэктараў, муляраў, цесляроў. Іх зачароўвае хараство светлых, шырокіх праспектаў і вуліц, якія тонуць у зеляніне. І ва ўсім гэтым відаць клопаты Савецкай улады аб чалавеку, аб яго дабрабыце.

«Пасля завяршэння будаўніцтва, — зазначыла японская грамадская дзеячка Кэйко Сімідзу, — Мінск, мне здаецца, безумоўна стане адным з самых прыгожых гарадоў не толькі Савецкага Саюза, але і свету».

Вельмі цікавыя думкі выказаў польскі журналіст Станіслаў Юнг: «Калі на радыятары грузавога аўтамабіля ўбачыш сілуэт зубра і побач з ім тры рускія буквы МАЗ—ведай, што гэты аўтамабіль выпушчан Мінскім аўтамабільным заводам. Зубр — гэта сімвал магутнасці і сілы. Жывых зубраў у Беларусі нямнога і жывуць яны ў заказніках. Зубраў на радыятарах грузавікоў — шмат, і з году ў год іх становіцца больш, а сустрэць іх можна на дарогах, палях, і ў лясах не толькі Беларусі, але ўсюды ў Савецкім Саюзе і за яго межамі. Аўтамабілі Мінскага завода ідуць на экспарт амаль ва ўсе краіны свету».

«Яшчэ нядаўна, — прадаўжае аўтар, —якому-небудзь беларускаму селяніну магло хіба прысніцца, што на яго радзіме ў бедным краі лясоў, балот і параўнаўча бедных зямель будзе збудаваны, і пры гэтым яго ўласнымі рукамі, адзін з буйнейшых у Савецкім Саюзе сучасны аўтамабільны завод.

Хто ж яшчэ нядаўна мог меркаваць, што іменна Беларусь стане радзімай буйнейшых грузавых аўтамабіляў-гігантаў грузапад'ёмнасцю ў 40 тон!

Іменна ў гэтым заключаецца глыбокая сімволіка сілы і магутнасці Савецкай улады, савецкіх людзей, якія літаральна з нічога на месцы, якое нядаўна было пакрыта лясамі, здолелі за рэкордныя тэрміны пабудаваць завод і наладзіць на ім вытворчасць машын, што выклікаюць здзіўленне ва ўсім свеце».

З глыбокай павагай замежныя госці гавораць пра дасягненні беларускага народа ў галіне сельскай гаспадаркі, навукі, культуры і мастацтва. Дырэктар Каралеўскай акадэміі драматычнага мастацтва Англіі Джон Фернал, які глядзеў у Мінску ў пастаноўцы Рускага драмтэатра імя Горкага п'есу Шэкспіра «Кароль Лір», шчыра прызнаўся, што ён «ніколі не бачыў лепш пастаўленай або сыгранай п'есы».

Група былых выхадцаў з Беларусі, якія ў 1959 г. наведалі родныя мясціны, — не пазнала іх. Замест лапцюжнай, сярмяжнай, непісьменнай старой беларускай вёскі, з пахілымі хаткамі яны ўбачылі зусім новыя вёскі, новых людзей у іх. Іх здзівіла, што насельніцтва сучаснай беларускай вёскі — пагалоўна пісьменнае. Усюды ёсць школы, амаль усюды — электрычнасць гарыць, у хатах гаворыць радыё. У вёсках адбудаваны добраўпарадкаваныя дамы, клубы, лазні, бальніцы, магазіны...

Чытаеш водгукі замежных гасцей пра нашу рэспубліку, і душа радуецца за яе гераічны, працавіты народ. Ніколі больш не вернецца цяжкая мінуўшчына. На верную і светлую дарогу вывеў нас Вялікі Кастрычнік. Пры дапамозе іншых народаў Савецкага Саюза беларусы стварылі сваю сувярэнную дзяржаву, зрабілі велізарны скачок ад эканамічнай і культурнай адсталасці да вяршынь грамадскага прагрэсу. І не выпадкова ў нашу рэспубліку, на нашы беларускія заводы і фабрыкі, у навукова-даследчыя інстытуты і калгасы едуць цяпер браць вопыт, вучыцца людзі з розных краін і кантынентаў.

С. КОНАНАЎ.

На здымку: сцэна са спектакля «Венецыянскія блізняты» ў пастаноўцы Рускага драматычнага тэатра імя А. М. Горкага. У ролях: Дзанеты — артыст **С. Галуза,** Разауры—артыстка **Я. Бірукова.**

БОЛЬШ УВАГІ ПАЭТЫЧНАЙ КНІЗЕ

Са справаздачна-перавыбарчага сходу секцыі паэзіі СП БССР

Колькі радасных перамог на фронце мірнага будаўніцтва дасягнуў наш савецкі народ у мінулым, 1960 годзе! Подзвігі савецкіх людзей варты найлепшых песень і паэм, хвалюючых твораў аб нашай сучаснасці.

Чым жа мінулы год быў характэрны для беларускай паэзіі? Што зрабілі нашы паэты, каб сваім палымяным словам уславіць родную Айчыну, яе гераічны народ, і яшчэ вышэй узняць майстэрства паэзіі, яе адказную ролю ў барацьбе за выкананне велічных планаў сямігодкі?

Аб гэтым ішла гаворка на справаздачна-перавыбарчым сходзе секцыі паэзіі СП БССР, які адбыўся 11 студзеня.

У дакладзе паэт Сяргей Грахоўскі падрабязна спыніўся на дасягненнях мінулага паэтычнага года. Многія нашы паэты парадавалі чытачоў новымі творамі, прысвечанымі Радзіме, партыі, Леніну. Анатоль Вялюгін апублікаваў у «Полымі» першую частку паэмы «Вецер з Волгі» — аб юнацкіх гадах Уладзіміра Ільіча. Аўтар добра вывучыў той гістарычны матэрыял, які лёг у аснову паэмы. І трэба спадзявацца, што яго новы твор з'явіцца значным здабыткам нашай паэзіі. Максім Танк апублікаваў некалькі цыклаў вершаў, кожны з якіх адкрывае штосьці новае. Асабліва вылучаюцца, на думку дакладчыка, такія вершы, як «Роздум», «Сямейны фотаздымак», «Табліца множання», вершы аб Амерыцы, напісаныя ў час знаходжання на XV сесіі Генеральнай Асамблеі ААН у Нью-Йорку.

Плённым быў мінулы год у творчасці Петруся Броўкі. Яго паэма «Маці» — глыбока хвалюючы твор аб барацьбе працоўных за мір, супраць вайны. Новыя вершы паэта, якія ўвайшлі ў асобную кніжку «Далёка ад дому», — таксама добры падарунак чытачу. Яны, падкрэслівае дакладчык, радуюць сваёй навізной. Працавітасць паэта, яго творчае натхненне — прыклад для многіх.

Барацьбе за мір, дружбе народаў прысвечана кніга новых вершаў Пімена Панчанкі «Нью-йоркскія малюнкі». Вершы гэтай кнігі («Калі падступаюць слёзы», «Хаджу і езджу па Амерыцы» і інш.) напісаны з глыбокім пачуццём любві да Радзімы, хвалююць чытача, яшчэ шырэй раскрываюць перад ім свет.

Наша савецкая рэчаіснасць — асноўная тэма творчасці беларускіх паэтаў. На гэтую тэму напісана шмат твораў. Асабліва вылучаецца сярод іх цыкл вершаў Уладзіміра Дубоўкі «Падарожжа на Прыпяць». Паэт прыглядзеўся, здавалася б, да самага звычайнага, будзённага і з глыбокім паэтычным абагульненнем намаляваў карціны жыцця і працы савецкіх людзей на сённяшнім Палессі. Вершы гэтыя сведчаць аб творчай маладосці нашага старэйшага паэта.

Звярнулі на сябе ўвагу таксама новыя вершы Рыгора Барадуліна, напісаныя пасля паездак на будаўніцтва Полацкага нафтаперапрацоўчага завода і Бярозаўскай ДРЭС. Малады паэт адчувае пульс жыцця, ідзе ў нагу з ім. Яго вершы вылучаюцца свежасцю, арыгінальнасцю. Але, на думку дакладчыка, часам сярод іх трапляюцца і слабыя, у якіх заўважаецца паспешлівасць.

Вершы, прысвечаныя братняй дружбе народаў, Радзіме, напісалі М. Калачынскі, П. Пестрак, К. Кірэенка, А. Бялевіч. Актыўна выступалі ў друку А. Звонак, Р. Няхай, А. Бачыла, А. Лойка, М. Аўрамчык, А. Русецкі, Я. Пушча, Н. Гілевіч і многія іншыя паэты.

У часопісах і газетах з'явілася шмат вершаў і нашай паэтычнай моладзі. Першыя кнігі выпусцілі Г. Бураўкін, Ул. Паўлаў, І. Сіпакоў, В. Костылеў, В. Тарас. Шмат зрабілі беларускія паэты і ў галіне мастацкага перакладу з іншых моваў. На беларускай мове выйшлі выбраныя творы Беранжэ, Данілайціса, С. Алейніка. Рыхтуюцца да друку кнігі выбраных вершаў А. Пракоф'ева і Т. Масэнкі. Вялікая праца была праводзена нашымі паэтамі па перакладах вершаў для зборніка «Паэты сонечнай Малдовы».

Спыняючыся на рабоце секцыі паэзіі і яе бюро, дакладчык закрануў шмат цікавых пытанняў, звязаных з прапагандай беларускай літаратуры, правядзеннем літаратурных вечароў, выданнем кніг і выхаваннем літаратурнай моладзі. Па гэтых пытаннях гаварылі ў спрэчках паэты А. Бачыла, П. Прыходзька, А. Русак, П. Броўка, Р. Няхай, С. Шушкевіч, А. Бажко і А. Вялюгін.

Быў зроблен закід у адрас дакладчыка, што ён не спыніўся больш падрабязна на разглядзе асобных паэтычных твораў, у прыватнасці, дзвюх паэм, якія былі апублікаваны ў мінулым годзе — «Карвіга пакідае хутар» А. Бажко і «Штодзённы лістапад» С. Гаўрусёва. Дакладчык мала гаварыў і аб недахопах, якія, безумоўна, былі як у творчасці асобных паэтаў, так і ў рабоце ўсёй паэтычнай секцыі.

Бюро секцыі праяўляла не раз добрую ініцыятыву: напрыклад, вечар лірычнай паэзіі, абмеркаванне творчасці маладых паэтаў, прапановы аб выданні Анталогіі беларускай паэзіі і г. д. Але часам добрыя мерапрыемствы, слушна заўважыў П. Броўка, не даводзіліся да канца. Бюро вырашыла, напрыклад, праводзіць у клубе пісьменнікаў вечар творчасці аднаго паэта з удзелам работнікаў кнігагандлю, студэнцкай моладзі. Але такія вечары пакуль што не праводзяцца.

Усіх выступаючых на сходзе хвалявала пытанне аб тым, як выдаюцца і прапагандуюцца творы беларускай паэзіі. У нас, у Мінску, ёсць зараз добрая паліграфічная база. Але кнігі выдаюцца чамусьці ў бедным мастацкім афармленні, часам на дрэннай паперы, па аднаму стандарту. Прадмовы да іх пішуцца амаль што аднолькавыя, без уліку асаблівасцей таго або іншага паэта. Паглядзіш на зборнікі, выдадзеныя на Украіне, у Літве або ў Латвіі, і душа радуецца. Чаму ж у нас так дрэнна выдаюцца паэтычныя кнігі? Ды і не толькі паэтычныя.

Секцыя паэзіі яшчэ не наладзіла як след кантакт і з работнікамі кнігагандлю, якія дыктуюць выдавецтву свае ўмовы, вызначаюць тыражы і, яшчэ горш, адмаўляюцца затым прымаць кнігу, калі паэт змяніў у ёй назву, перапрацаваў тую або іншую рэч у працэсе падрыхтоўкі да друку. Аб тым, што работнікі кнігагандлю часта памыляюцца, гаворыць такі факт. Для новага зборніка Максіма Рыльскага «Ружы і вінаград» адно з выдавецтваў вызначыла тыраж тры тысячы экзэмпляраў. Кнігу выдалі і праз некалькі дзён у магазінах не было ніводнага экзэмпляра. Цяпер тое ж выдавецтва вымушана перавыдаваць яе дадатковым тыражом.

Паэтычную кнігу, як і ўсякую іншую, трэба прапагандаваць усімі сродкамі — па радыё, тэлебачанню, у друку. Няправільнае меркаванне, падкрэслівалі выступаючыя, што нашу паэзію не чытаюць. Ёю цікавяцца сотні, тысячы людзей. Дрэнна тое, што мы не ўмеем даносіць сваю кнігу да чытача і прапагандаваць яе. Рэцэнзіі на кнігі нашай паэзіі, якія з'яўляюцца ў перыядычным друку, у большасці сваёй павярхоўныя, у іх няма глыбокага аналізу творчасці таго або іншага паэта, глыбокай размовы аб паэтычным майстэрстве. Літаратурныя вечары праводзяцца ў большасці выпадкаў нецікава. Замест таго, каб пагутарыць з чытачамі аб канкрэтных творах, паэты прачытаюць па два — тры вершы. Такія паездкі нічога не даюць ні аўтару кнігі, ні чытачу.

Больш аддаваць увагі паэтычнай кнізе, прапагандзе нашай паэзіі сярод шырокай масы чытачоў, выхоўваць у іх высокія густы і быць патрабавальным да сябе, да сваёй творчасці — такія думкі выказвалі ўсе прамоўцы.

Выбрана новае бюро секцыі, у склад якога ўвайшлі: **Р. Барадулін, А. Вялюгін, Н. Гілевіч, С. Грахоўскі, Е. Лось, А. Русецкі** (старшыня) і **Я. Сяміжон.**

САМАБЫТНАЕ СЛОВА

Бурнай веснавой паводкай улілося ў беларускую літаратуру ў першыя гады Савецкай улады многа маладых пісьменнікаў. Знамянальна хоць бы тое, што адзін толькі «Маладняк» у сярэдзіне 20-х гадоў аб'ядноўваў некалькі сот членаў. У літаратуру ішлі людзі ад плуга і ад варштата, дэмабілізаваныя чырвонаармейцы і камандзіры, былыя партызаны. Мастацкім словам яны славілі векапомны Кастрычнік, выказвалі запаветныя пачуцці і спадзяванні вызваленага народа, стварылі сваю нацыянальную па форме і сацыялістычную па змесце літаратуру.

У ліку тых маладых пісьменнікаў быў і паэт Язэп Пушча (Язэп Паўлавіч Плашчынскі), выхадзец з беднай сялянскай сям'і.

Друкавацца ён пачаў у 1922 г. у часопісе «Адраджэнне» пад псеўданімам Лясун. «Раніца рыкае», «Vita», «Дні вясны», «Песні на руінах», «Крывавы плакат»... Так называліся кніжкі паэзіі Язэпа Пушчы, якія адна за адной выходзілі з друку ў 20-я гады. Потым у творчай біяграфіі паэта быў вялікі перапынак. У апошнія гады ён зноў актыўна ўключыўся ў літаратурнае жыццё рэспублікі.

Пазнаёміцца з творчым шляхам Язэпа Пушчы чытачы могуць па яго новай кнізе*), якая выйшла з друку летась. У ёй сабраны творы паэта ранняга перыяду і напісаныя ў пасляваенны час. Адкрываецца кніга кароткай, змястоўнай прадмовай Пятра Глебкі.

Асаблівасць ранніх твораў Язэпа Пушчы—адсутнасць у іх разгорнутых эпічных вобразаў і карцін; паэт выступае прыхільнікам невялікага лірычнага верша, лірычнай мініяцюры.

Напісаныя трыццаць і больш гадоў назад, гэтыя творы, змешчаныя ў зборніку, не страцілі цікавасці для сённяшняга дня, захавалі сілу эмацыянальнага ўздзеяння. У іх чуваць водгалас тых слаўных дзён, калі толькі-толькі пачыналася ў нашай краіне вялікае будаванне.

Хлопцы, коней ляйцай
І на плечы—сяўню!
Гусі ў небе ляцяць
На Радзіму сваю;
Зазвінелі лясы
На усе галасы.

Сустракае вясну
Сакаліны ўзлёт.
Лодкі, хлопцы, вяслуй
На усход, да яснот,
Цёмны вір абмінай,
І вясну абнімай!

Вельмі важна, што ўжо на пачатку творчага шляху ў Язэпа Пушчы выяўляецца ўласнае бачанне свету, гучыць уласны паэтычны голас.

Але гэта зусім не азначае, што ў Язэпа Пушчы не было літаратурных настаўнікаў. Яны, бясспрэчна, былі (беларускі фальклор, Сяргей Ясенін, напрыклад): Стаўленне паэта да творчага вопыту папярэднікаў было заўсёды ўдумлівае, сур'ёзнае. Напрыклад, традыцыйныя фальклорныя вобразы, сімвалы, паэтычныя сродкі пераасэнсоўваюцца Язэпам Пушчай па-новаму:

Прытулюся да сырой зямлі.
Ой ты, вецер, сціхні, не шумі!

Не хілі былінку ніцма — ніц,
Дай паслухаць вольны спеў
крыніц.

Гоман рэчкі, пералівы хваль,
Што бягуць — снуюць да сонца,
ўдаль.

Свецяць яснай зоранькі агні,
Надыходзяць светлай квадры дні.

(«Не пагасла», 1922).

Усхвалявана вітаў Язэп Пушча сацыялістычную рэвалюцыю, якая спраўдзіла адвечныя мары працоўных, прынесла ім доўгачаканае збавенне ад сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту. На поўныя грудзі ўздыхнуў беларускі народ. Настала, нарэшце, для яго пара свабоднай творчай працы, грандыёзных здзяйсненняў. У вершы «Радзіма і Сонца» (1922) паэт малюе вобраз народа-волата, пад напорам якога «скранаюцца горы і трушчацца скалы»; славіць песняю шчаслівае ранне савецкай краіны, гаворыць аб тым найвялікшым працоўным энтузіязме, з якім народныя масы ўзяліся за адбудову сваёй гаспадаркі.

Прачнуліся рана, усталі на зорцы,
Песняю славім Радзіму і Сонца.

Шчаслівае ранне! Чакае нас праца
На нівах, заводах, у цэхах гарачых.

Язэп Пушча знаходзіць праніклівыя, задушэўныя словы і выразы, каб перадаць агромністую радасць свайго народа, які скінуў з сябе ланцугі ўціску і эксплуатацыі. Сацыялістычную рэвалюцыю паэт увасабляе то ў вобразе раніцы, то ў вобразе вясны, то ў вобразах сонца і зорак («Раніца», 1923, «Песня сонцу», 1923, «Вясна», 1924, «Раніцу шчэбет пільнуе», 1924). Наогул, карціны вясёлай, залітай сонцам прыроды займаюць вялікае месца ў ранняй творчасці паэта. Гэтыя карціны набываюць глыбокі сацыяльны сэнс, з'яўляюцца сімвалам таго новага ладу жыцця, які настаў у краіне пасля перамогі Кастрычніка. Прырода ў Язэпа Пушчы, як гэта бывае і ў вуснай народнай паэзіі, выступае ачалавечанай, мыслячай. Яна быццам сама прымае актыўны ўдзел у падзеях, радуецца прыходу новага жыцця, адчувае і разумее веліч і грандыёзнасць таго, што адбылося ў Кастрычніку 1917 года. Вось чаму ў творах паэта і сонейка ўсміхаецца, вабіць да сябе, і рэчанька льецца-смяецца, і крыніцы спяваюць, і восень, дзяўчына-красуня, прозалаць сыпле з лясоў, і падшывалец-вецер лапоча ў лістве.

Лірычны герой Язэпа Пушчы выказвае пачуццё бязмежнага шчасця, што ён ходзіць па зямлі і поўнай чарай п'е красу жыцця. Гэты герой «хмелем сягонняшнім п'яны», бо «плаксівую смугу памялом змяло, і сонца па шляху пабегла ў сяло», бо «ў соку сенажаць, каласы шумяць, клічуць уставаць — і касіць і жаць». Ён хоча скласці гімн сонцу, напаіць яго крынічнай вадой, «каб радасць вясёлкай лілася на лісцях зялёненькіх, голлейках-веццях».

На вачах паэта нараджалася новае жыццё. Паэт услаўляў яго ў сваіх творах. Яго песня «ўзлятае, як сокал, у сённяшні сонечны дзень», «коціцца хваляй шырокай, рэчанькай светлай плыве, з борам гамоніць высокім, роднай у народзе слыве». Сімпатыі паэта на баку тых, чыя паэзія служыць грамадству, будзіць думкі і настроі сучаснікаў. У паэме «Сады вятроў» (1930) ён заяўляе:

Мне песня толькі тых прысніцца,
Хто не згінаў пакорна плеч,
Хто плыў у мора ў навальніцу,
Каб радасць новую сустрэць.

Усё тое лепшае, што было характэрным і тыповым для паэзіі Язэпа Пушчы перыяду дваццатых гадоў, захавалася і атрымала далейшае развіццё і ў яго творах пазнейшага часу.

Як і раней, вялікае месца ў паэзіі Язэпа Пушчы займаюць прыродаапісальныя вершы. Самі загалоўкі твораў сведчаць аб гэтым: «Лета», «Песня лета», «Шчодрае лета», «Восень», «Залатая восень», «Шпакі», «Прыляцелі шпакі», «Сонца», «На возеры», «На ўсходзе сонца», «А ў бары, бары сасонкі» і інш. Паэт і тут застаецца самабытным, нягледзячы на тое, што да яго ўжо сотні іншых паэтаў пісалі пра неба і зоркі, пра сонца і месяц, пра лета і восень. Арыгінальную замалёўку беларускага летняга пейзажу маем мы, напрыклад, у вершы «Песня лета», дзе так цудоўна спалучаецца зрокавае і слыхавое ўспрыйманне.

Росы ўлетку чыстыя,
Птушкі галасістыя,
Нівы каласістыя...

. . . .

Песня салаўіная,
Даль блакітна-сіняя,
З лёгкаю хмурынкаю,
З сонечнай іскрынкаю.

Пейзажныя карціны ў пазнейшых творах Язэпа Пушчы, як гэта было і раней, не з'яўляюцца самамэтай. Карціны і вобразы прыроды набываюць глыбокі абагульняючы сэнс, дапамагаюць аўтару раскрываць унутраны свет свайго лірычнага героя, маляваць вобраз Радзімы, сцвярджаць высакародныя патрыятычныя ідэі. Яны нярэдка бываюць алегарычнымі.

У вершы «Крыніца» ў алегарычным плане апісваецца подзвіг працоўных мас, якія ў векапомныя кастрычніцкія дні скінулі з сябе ярмо прыгнечання і эксплуатацыі і заваявалі права на вольнае і шчаслівае жыццё. Мільёны мазолістых, працавітых рук уперліся ў гару, скранулі яе з месца, прабілі шчыліну ў граніце, і з грудзей зямлі прабілася на свет крыніца. Яна

...Пабегла ўдаль далінай маладой
І напаіла свой народ здароўем.
Змянілася суровае надвор'е,—
На ніве ураджай закаласіў,
Напіўся кожны колас свежых сіл.

Прырода ў творах Язэпа Пушчы паўстае перад намі як жывая. Яна мысліць, гаворыць, смяецца, радуецца; як і людзі, адчувае паўнату і хараство жыцця. Іменна такой вясёлай і радаснай намалявана прырода ў вершы «На возеры».

На возеры лодкі-маторкі,
І вёсел вясёлы усплёск;
Усміхнуліся першыя зоркі,
І вечар расінкі растрос.

. . . .

Тут вербы схіляюцца нізка,
Калі ім паклоніцца госць.
Спявае на возеры Мінскім
Мая і твая маладосць.

Тэматыка пасляваенных твораў паэта надзвычай разнастайная і актуальная. Ён піша пра Леніна, Праўдыра і Чалавека, які «народу шчасце нёс, і ўсё хацеў прынесці болей, каб век народ не ведаў слёз і жыў з вялікай доляй», пра сталіцу Беларусі—Мінск, аб тым, як ён, гэты горад-герой, з руін паўстаў; пра герояў Вялікай Айчыннай вайны; пра вышкі бурыльныя, што «ў неба ўзвіліся» і «з песняй зліліся»; пра настаўніцу, што з гарачай душой ідзе да людзей і нясе ім сонца ў слове залатым; пра сваіх равеснікаў; пра сваё басаногае маленства, пра асушку балот; пра тое, як «добра быць паэтам у такія нашы дні, устаць вясёлым ранкам і ў светлы цэх ісці...» Ён складае прачулыя вершы, прысвечаныя памяці Янкі Купалы, Якуба Коласа, Сяргея Ясеніна, Яна Райніса, Адама Міцкевіча, Байрана; не забывае паэт і нашых маленькіх чытачоў («Першакласнікі», «Зоська і Антосік», «На ўсходзе сонца», «Прыляцелі шпакі»).

У цэнтры ўсёй пасляваеннай творчасці паэта стаіць калектыўны вобраз народа-пераможцы, народа-будаўніка, вобраз вялікай Радзімы Саветаў. Паэт не выступае староннім наглядальнікам падзей, а з'яўляецца іх непасрэдным актыўным удзельнікам.

Узыходжу я на рыштаванні
Схіліцца ў пояс зорцы ранняй,
У трывалыя муры пакласці
Ключы ад песень, сэрца, шчасця.
(«Прыпаў я да крыніцы»).

Вершы Язэпа Пушчы вызначаюцца значнай паэтычнай культурай. У іх няма нічога лішняга, адсутнічаюць ускладнёныя метафары, параўнанні, эпітэты. Кожная дэталь, кожнае слова ў паэта да месца і дарэчы. Прастата, лаканічнасць, яснасць і даходлівасць—вось найбольш істотныя асаблівасці твораў паэта.

Асобна хочацца адзначыць пасляваенную працу аўтара кнігі ў галіне санета.

У кнігу ўключаны не толькі вершы, але і творы больш буйных жанраў, напісаныя аўтарам у розныя гады: урывак з паэмы «Песня вайны» (1927—1928); паэмы «Крывавы год» (1930), «Сады вятроў» (1930), «Бор шуміць» (1957), «Людвіся» (1959). У гэтых творах ёсць паасобныя ўдалыя спробы стварэння эпічных характараў (напрыклад, дзед Лукаш з паэмы «Бор шуміць»). Ды толькі і ў паэмах Язэп Пушча застаецца лірыкам. Лірычны пачатак пераважае ў іх над апавядальнасцю.

Безумоўна, творчы шлях Язэпа Пушчы не быў гладкі і роўны. Сустракаліся на гэтым шляху ўхабы. Былі ў яго недахопы, памылкі, ідэйныя зрывы. Але ўсё адмоўнае, наноснае, неарганічнае ў творчасці паэта адсеялася з часам. Нашы чытачы ведаюць Язэпа Пушчу як паэта жыццёвай праўды, як задушэўнага лірыка, як гарачага патрыёта.

А. МАКАРЭВІЧ.

*) **Язэп Пушча.** Вершы і паэмы. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск. 1960.

Андрэеўскія традыцыі жывуць і сёння

Споўнілася 100 год з дня нараджэння выдатнага дзеяча народнай музычнай культуры, заснавальніка першага ў Расіі аркестра рускіх народных інструментаў, дырыжора, кампазітара і саліста на балалайцы Васіля Васільевіча Андрэева.

З малых год ён палюбіў рускую народную песню, вучыўся іграць на фартэпіяна і скрыпцы. Упершыню пачуў ігру на балалайцы ад старога сельскага музыканта—дзеда Анціпа з Цвярской губерні. Андрэеў адразу звярнуў увагу на тое, што гэты інструмент можна ўдасканаліць і потым стварыць балалаечны аркестр, прыцягнуўшы да ўдзелу ў ім шырокія колы працоўных. Разам з майстрамі ён робіць адну, другую балалайку, пачынае актыўна выступаць як саліст.

Частыя музычныя выступленні Андрэева, яго ўпартая праца над удасканаленнем балалаек прывялі да стварэння «Першага гуртка аматараў ігры на балалайцы». Але арганізаваць адкрыты канцэрт было вельмі цяжка. Ніхто не даваў для гэтага памяшкання. І ўсё ж 20 сакавіка 1888 г. адбыўся такі канцэрт у карысць «Таварыства дапамогі бедным і хворым дзецям». Канцэрт, у праграму якога ўвайшлі рускія народныя песні, меў поспех. З вялікімі цяжкасцямі была наладжана гастрольная паездка аркестра па Расіі.

Аднойчы андрэеўскі аркестр выступіў на кватэры ў М. Бяляева на адной з музычных пятніц у прысутнасці П. Чайкоўскага, М. Рымскага-Корсакава, А. Лядава, А. Глазунова і другіх рускіх кампазітараў. Пасля канцэрта П. Чайкоўскі сказаў Андрэеву: «Якая прыгажосць гэтыя балалайкі! Які выключны эфект могуць яны даць у аркестры; па тэмбру гэта незамяніммы інструмент». Першае знаёмства з народным аркестрам Ф. Шаляпіна потым перарасло ў цесную творчую дружбу вялікага артыста з Андрэевым.

З кожным годам расце папулярнасць аркестра ў Расіі і за яе межамі. У Францыі ён заслугоўвае высокую пахвалу Сен-Санса, Маснэ і іншых. Сам В. Андрэеў выбіраецца ганаровым членам французскай Акадэміі мастацтваў.

Але нястомнага прапагандыста рускай народнай музыкі непакоіць пытанне аб распаўсюджванні балалайкі сярод шырокіх мас. Ён звяртаецца да царскага ўрада з просьбай дазволіць правядзенне нядзельных канцэртаў на фабрыках, заводах, стварыць народныя дамы ў вялікіх вёсках. Яго прапанова не мела падтрымкі. Тады ён марыць навучыць ігры на балалайцы салдат Пецярбургскага гарнізона. Гэта новая прапанова доўга разглядалася ў розных інстанцыях. Андрэеў звяртаецца з запытаннем да Льва Талстога: «Ці патрэбна народу песня і ці можа на лепшых узорах гэтай песні, якія перадаюцца балалайкай, развівацца музычны густ народа?»

У адказ Л. Талстой пісаў: «Я думаю, што Вы робіце вельмі добрую справу, стараючыся ўтрымаць у народзе яго старадаўнія цудоўныя песні. Думаю, што і шлях, выбраны Вамі, прывядзе Вас да мэты, і таму жадаю поспеху Вашай справе».

Дазвол быў атрыман. У Пецярбургскім гарнізоне ігрой на балалайцы займалася каля 600 салдат. Салдаты палюбілі свайго вясёлага настаўніка. У манатоннае жыццё царскай казармы прыйшла народная музыка. Паступова аматарскі балалаечны гурток папаўняецца другімі рускімі народнымі інструментамі — домрамі, гуслямі, дудкамі. У 1896 г. гэты гурток ператвараецца ў Вялікарускі аркестр. У Андрэева многа памочнікаў, вучняў, паслядоўнікаў. Аркестр расце колькасна, павышаецца яго майстэрства. Ён паспяхова гастраліруе ў Германіі, Францыі, Амерыцы, у іншых краінах, а таксама дае шмат канцэртаў у гарадах Расіі. Вынікам гэтай дзейнасці было стварэнне вялікай колькасці самадзейных аркестраў на фабрыках і заводах.

В. Андрэеў успрыняў Вялікую Кастрычніцкую рэвалюцыю, бо адчуваў, што яго справа будзе высока ацэнена народам. Ён перайменоўвае свой калектыў у «Першы народны аркестр». Яго слухачамі сталі рабочыя, сяляне, салдаты.

В. Андрэеў пакінуў вялікую музычную спадчыну. Яго творы, асабліва вальсы, гучаць і сёння. Нездарма ў 1911 г. А. Тасканіні назваў яго «рускім Штраусам». Тэарэтычная праца Андрэева «Вялікарускі аркестр і яго значэнне для народа» і зараз мае актуальнае значэнне.

Дзейнасць В. Андрэева паслужыла вялікім прыкладам для стварэння не толькі рускіх народных аркестраў. Яна дала выдатны ўзор для развіцця народна-інструментальнай музыкі многіх народаў Савецкага Саюза. Мы ведаем цудоўныя народныя аркестры Узбекскай ССР, Казахскай ССР, Азербайджана, Арменіі, Грузіі, Літвы і іншых.

У 1957 г. пасля выступленняў Беларускага аркестра «Ленінградская праўда» пісала: «Калі В. Андрэеў стварыў свой першы рускі народны аркестр, мала хто мог меркаваць, што гэта з'явіцца пачаткам цэлага руху ў музычнай культуры. Зараз такія аркестры ёсць амаль ва ўсіх рэспубліках...»

Вялікія традыцыі рускага народнага музычнага мастацтва, энергічная дзейнасць В. Андрэева пасеялі добрае зерне і на ніве Беларусі, якое і зараз дае добрую рунь. У нашай рэспубліцы любяць і цэняць балалайку, домру, у нас існуе многа самадзейных аркестраў, ёсць класы народных інструментаў у музычных школах, вучылішчах, кансерваторыях. Вялікую і плённую работу вядуць педагогі і музыканты Г. Жыхараў, П. Пагоцкі, Н. Прошка і др. Гэтыя калектывы і выканаўцы сваёй дзейнасцю працягваюць традыцыі Андрэева, нясуць музыкальную культуру ў шырокія працоўныя масы.

Пад вялікім уплывам творчасці В. Андрэева з поспехам расквітнела і беларускае народна-інструментальнае мастацтва. Стварэнне метадычных дапаможнікаў, педагагічнага рэпертуару, выданне першай праграмы для класа цымбал для дзіцячых музычных школ, якая зараз друкуецца, дасць магчымасць узняць на вышэйшую ступень развіццё народна-інструментальнай музыкі ў рэспубліцы.

Справа В. Андрэева, вялікага патрыёта нашай Радзімы, расце, развіваецца, робіцца здабыткам многіх савецкіх людзей.

І. ЖЫНОВІЧ,
народны артыст БССР.

СЯБРОЎСКІЯ ЭПІГРАМЫ

В. ДУБРОЎСКАМУ

По ініцыятыве і пад кіраўніцтвам В. Дуброўскага ўпершыню прагучалі многія сімфанічныя творы маладых беларускіх кампазітараў.

З беларускай ліраю
Ён сяброўства мае.
Ён і дырыжыруе,
Ён і благаслаўляе.

Г. ВАГНЕРУ

Ён першым балетам не надта
праслаўлены,
Другі ж, які пойдзе услед за
былым,
Няхай будзе хутка і добра
пастаўлены,
Ды толькі не будзе, як той,
падстаўным.

А. АПАНАСЕНКУ

Ездзіць з ансамблем па розных
рэспубліках,
Слава гудзе ў гарадах незнаёмых.
Можа, пара і для роднае публікі
Выступіць дома?

М. АЛЯКСЕЕЎ.

У раённым цэнтры Браславе (Віцебская вобласць) у прыгожым светлым будынку размясцілася сямігадовая музычная школа. Тут 80 юных браслаўцаў авалодваюць тэхнікай ігры на баяне, фартэпіяна і трубе. Вучням створаны ўсе ўмовы для навучання. У гэтым годзе будуць адкрыты класы кларнета і скрыпкі.

На здымку: выкладчыца музыкі Любоў Іванаўна **Душко** займаецца з Алай **Шыдлоўскай.**

Фота **Л. Клімава.**

ПОДЗВІГ НАВУКОВЫ І ГРАМАДЗЯНСКІ

Учора, 16 студзеня, пачалася сесія аддзялення грамадскіх навук АН БССР, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння выдатнага беларускага вучонага, акадэміка АН СССР і правадзейнага члена Акадэміі навук Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі Яфіма Фёдаравіча Карскага. Сесію адкрыў уступным словам акадэмік — сакратар аддзялення грамадскіх навук акадэмік Ц. С. Гарбуноў. З дакладам аб навуковай дзейнасці Я. Ф. Карскага як этнографа, літаратара, даследчыка беларускага фальклору выступілі на сесіі акадэмік П. Глебка, кандыдаты філалагічных навук М. Суднік, А. Жураўскі, В. Бірала, П. Цімашэнка, В. Мартынаў, Ю. Пшыркоў, член-карэспандэнт АН БССР І. Гутараў, кандыдаты гістарычных навук М. Грынблат, В. Бандарчык.

Друкуем артыкул Ю. Пшыркова, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Я. Ф. Карскага.

З прыемнасцю сустракаем мы выхад новых даследаванняў па гісторыі беларускай літаратуры і мастацтва. І мы радуемся, што такіх прац з'яўляецца ўсё больш, а навуковы ўзровень іх узнімаецца вышэй. Але якіх бы поспехаў ні дасягнула наша літаратуразнаўства, імя выдатнага вучонага акадэміка Карскага будзе заўсёды ўспамінацца з глыбокай павагай і пашанай як імя першага і найбольш значнага гісторыка беларускай мовы, фальклору і літаратуры.

Удзячныя нашчадкі назвалі яго заснавальнікам беларускай філалогіі і гэтым надзвычай правільна і ўсебакова вызначылі значэнне, месца і ролю вучонага ў гісторыі нацыянальнай навукі.

Вызначаючы заслугі Я. Карскага перад айчыннай навукай, мы не можам не паставіць перад сабой такія пытанні: якія акалічнасці абумовілі характар і напрамак яго навуковай дзейнасці? Чаму Карскаму суджана было зрабіцца першым гісторыкам беларускай літаратуры? Якія сцежкі ў навуцы вядуць да сапраўды вялікіх адкрыццяў?

Як вучоны-даследчык Я. Карскі сфармаваўся пад непасрэдным уплывам [illegible]

Я. Карскі прыйшоў у навуку якраз у той час, калі літаратуразнаўства, лінгвістыка, этнаграфія, гісторыя і фалькларыстыка знаходзіліся ў стане ўздыму. [illegible] Паглыбленае вывучэнне старажытнай рускай пісьменнасці прыводзіла вучоных да пераканання ў неабходнасці сур'ёзнага даследавання пісьменнасці Украіны і Беларусі, ці, як тады гаварылася, пісьменнасці Паўднёва-Заходняй і Паўночна-Заходняй Русі. [illegible]

У другой палове мінулага і першай чвэрці стагоддзя з'яўляюцца працы П. Уладзімірава, К. Харламповіча, С. Завітневіча, І. Шляпкіна, М. Доўнар-Запольскага, А. Цікаміравa, А. Салаўёва, М. Сперанскага, А. Пыпіна і інш., у якіх асвятляліся [illegible] барацьбе беларускага народа супраць каталіцкай рэакцыі.

Так год за годам абіралася ўсё больш і больш матэрыялаў па гісторыі старой беларускай літаратуры. [illegible] І вось у агульных курсах па гісторыі рускай літаратуры пачынае адводзіцца пэўнае месца і літаратуры Заходняй Русі. Праўда, яна разглядаецца ў такім жа плане, як і іншая абласная стараруская пісьменнасць, без уліку яе своеасаблівасці, якая вынікала з гістарычных умоў развіцця беларускага народа ў складзе Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай.

Далей іншых рускіх даследчыкаў, на нашу думку, пайшоў прафесар Е. Петухоў. У сваім курсе старажытнай рускай літаратуры ён прысвяціў асобны раздзел літаратуры Паўднёва-Заходняй Русі. Аднак і ён не ўхіліўся ад традыцыйных уяўленняў, што беларуская пісьменнасць не больш, як пісьменнасць пэўнай тэрыторыі Русі. У працы Петухова мы наглядаем дзіўнае і нават незразумелае, з пункту погляду нашых сучасных навуковых уяўленняў, аб'яднанне самых разнастайных матэрыялаў і зрушэнне геаграфічных межаў. Пад тэрмінам «Літаратура Паўднёва-Заходняй Русі» разумеецца і беларуская і ўкраінская літаратуры, а ўсе дзеячы Беларусі аднесены да ліку дзеячоў паўднёвага захаду. Такая характарыстыка літаратурных з'яў мінулага мала чаго давала для іх разумення і асэнсавання, але важна тое, што аб гэтых з'явах ужо вялася сур'ёзная і прынцыповая гутарка. А што датычыцца манаграфічных даследаванняў па асобных пытаннях і праблемах, то яны не страцілі значэння і да нашага часу.

Я. Карскі пачаў сваю навукова-даследчую працу ў галіне беларускай філалогіі не на пустым месцы. Да яго была прароблена значная праца і пры гэтым значным калектывам даследчыкаў. І калі разглядаць дзейнасць Карскага пачатковага этапу, то яна нічым асабліва не вылучаецца. Малады вучоны цікавіўся асобнымі пытаннямі і праблемамі. У 90-я гады мінулага стагоддзя ён друкуе артыкулы «Два помнікі заходнерускай гаворкі: Лютаранскі катэхізіс 1562 і Каталіцкі катэхізіс 1585» (1893), «Аб мове так званых літоўскіх летапісаў» (1894), «Асаблівасці пісьма і мовы Мсціслаўскага Евангелля» (1895), «Заходне-рускія пераклады псалтыры XV—XVII ст.ст.» (1896), «Заходне-рускі зборнік XV ст., які належыць Публічнай бібліятэцы» (1897), «Заходне-рускае сказанне аб Сівіле-прарочыцы па рукапісу XVI ст.» (1898), «Асаблівасці пісьма і мовы акадэмічнага зборніка XV ст., які называецца летапісам Аўраамкі» (1899).

Навуковая вартасць пералічаных артыкулаў высокая, аднак яны не адыгралі і не маглі адыграць такой важнай і значнай ролі ў літаратуразнаўстве, як абагульняючая праца «Беларусы», бо любая колькасць навуковых артыкулаў пра асобныя з'явы гісторыі літаратуры яшчэ не складае прадмета навукі.

Але з-пад пяра Я. Карскага штогод выходзілі ўсё новыя і новыя працы, і з кожным годам пашыралася кола яго навуковых інтарэсаў. Я. Карскі публікуе артыкулы па мове, літаратуры, вуснай народнай творчасці і гісторыі. [illegible] І Я. Карскі бярэцца за сваю манаграфію «Беларусы», якая паставіла яго аўтара ў рад найбольш буйных і славутых вучоных славянскага свету.

У галіне беларускай філалогіі Я. Карскі працаваў каля сарака год. [illegible]

Сваёй вялікай і ўсеабдымнай працай «Беларусы» акадэмік Карскі [illegible] беларускай літаратуры, этнаграфіі і фалькларыстыкі. Да яго беларуская мова разглядалася як гаворка рускай мовы, а беларуская літаратура як частка рускай літаратуры. Агульныя погляды і традыцыйныя ўяўленні вымагалі, каб Я. Карскі не выбіваўся з кола існуючых, падмацаваных выказваннямі прызнаных аўтарытэтаў, тэорый. Але фактычны матэрыял, сабраны даследчыкам, не толькі не падмацоўваў існуючыя тэорыі, а разбураў іх самым бязлітасным чынам. І веліч Карскага як вучонага ў тым, што ён мужна і рашуча пайшоў за фактамі, што ў сваіх навуковых вывадах ён абапіраўся толькі і толькі на факты. Гэта дало яму магчымасць прыкметна вылучыцца сярод сучаснікаў, стаць адкрывальнікам новых дарог у абранай ім спецыяльнасці, зрабіцца сапраўдным наватарам у навуцы.

Даследуючы творы беларускай літаратуры, Карскі ўстанавіў перш за ўсё іх своеасаблівую моўную адметнасць, а таму, лічыў ён, гутарка аб беларускай пісьменнасці можа ісці толькі з таго часу, калі ў ёй выразна сталі выяўляцца асаблівасці беларускай мовы, а іменна, з XIV стагоддзя. На першым этапе, адзначае даследчык, старая беларуская пісьменнасць з'яўляецца працягам агульнарускай літаратуры, але потым, пад уплывам розных прычын, адасобілася і набыла свой арыгінальны характар. Такім чынам, акадэмік Карскі ўнікнуў той абмежаванасці, якая ўласціва працам яго папярэднікаў і сучаснікаў, калі аналізаваліся творы старой пісьменнасці па-за сувяззю з гістарычным жыццём народа і яго духоўнымі патрэбамі. Так, напрыклад, Е. Петухоў і А. Пыпін у сваіх курсах гісторыі рускай літаратуры разглядаюць творы заходнерускай пісьменнасці без уліку тых абставін і акалічнасцей, якія абумовілі з'яўленне гэтых твораў. У дадзеным выпадку праяўлялася пэўная непаслядоўнасць, бо той жа А. Пыпін тлумачыў характар і накіраванасць рускай літаратуры гістарычнымі ўмовамі жыцця рускага народа. Асабліва гэта датычылася новай літаратуры.

Сіла і веліч Карскага ў тым, што [illegible] эстэтычных крытэрыяў, якімі сучаснае яму літаратуразнаўства карысталася ў ацэнцы літаратуры XVIII і XIX стагоддзяў [illegible]

[illegible] якім ён толькі мімаходзь прыгадвае на той падставе, што выданні Скарыны друкаваліся ў Празе і Кракаве, то для акадэміка Карскага Георгій Скарына — самы адукаваны чалавек свайго часу, які нікольні не ўступаў тагачасным заходнееўрапейскім дзеячам ні па свайму розуму, ні па энергіі, ні па сваіх высокіх задумах.

Я. Карскі абагульніў усё тое, што было зроблена ў галіне беларускай філалогіі рускімі, польскімі і ўкраінскімі вучонымі. Аднак, сказаць толькі гэта, значыць не зусім і не да канца зразумець сутнасць і значэнне надзвычай плённай і шматграннай дзейнасці выдатнейшага вучонага. Вучоныя братніх рускага, польскага і ўкраінскага народаў вельмі многа зрабілі ў вывучэнні помнікаў беларускай пісьменнасці, але кожны з іх вывучаў беларускую літаратуру ў дачыненні толькі да літаратуры свайго ўласнага народа. Зусім інакш зрабіў наш выдатны суайчыннік. Ён дасканала вывучыў літаратурны працэс Беларусі, упершыню сістэматызаваў шматлікія факты і паказаў, што беларускі народ, нягледзячы на многавяковую палітычную і эканамічную залежнасць, жыў змястоўным інтэлектуальным жыццём і стварыў багатую і мнагастайную духоўную культуру, што літаратурныя помнікі беларускай старажытнасці маюць такую ж вялікую гісторыка-пазнавальную каштоўнасць, як і помнікі іншых народаў, бо ў іх адлюстравана жыццё народа, выражаны яго грамадскія патрабаванні і эстэтычныя ўяўленні і густы. Акадэмік Карскі стварыў першую гісторыю беларускай літаратуры. Не беручы на сябе адказнасці даць усебаковую характарыстыку яе навуковай каштоўнасці, зазначым толькі, што том манаграфіі «Беларусы», прысвечаны старой беларускай пісьменнасці, выйшаў у свет амаль 40 год таму назад, за гэты час наша літаратуразнаўства зрабіла гіганцкі крок наперад, узбагацілася вялікай колькасцю даследаванняў, аднак яшчэ не напісана працы, якая б па сваёй навуковай значнасці пераўзыходзіла працу акадэміка Карскага. Кнігі М. Дабрыніна і В. Вольскага па старажытнай беларускай літаратуры не пасунулі наперад вывучэння гэтага перыяду ў гісторыі нашай літаратуры. І, думаецца, варта было б [illegible] трэцяга тома «Беларусаў».

Апошні выпуск «Беларусаў» уключае ў сабе нарысы па гісторыі беларускай літаратуры XIX і пачатку XX стагоддзяў. [illegible] да 1921 года. [illegible]

[illegible] пра кожнага пісьменніка, пра кожную літаратурную з'яву. І таму, беручыся за распрацоўку той або іншай тэмы, мы перш за ўсё звяртаемся да кнігі Карскага, знаёмімся з фактычным матэрыялам, а потым ужо ідзём далей.

Нас аддзяляюць гады надзвычай інтэнсіўнага развіцця беларускага літаратуразнаўства ад акадэміка Карскага, і таму з вышыні поспехаў лепей відаць яго вялікія заслугі перад навукай. Саракагадовую дзейнасць Я. Карскага можна назваць не інакш, як навуковым і грамадзянскім подзвігам. Зрабіўшы неацэнны ўклад у справу вывучэння беларускай філалогіі, акадэмік Карскі адкрыў нам тыя нязведаныя да яго сцежкі ў навуцы, па якіх сёння так упэўнена крочыць наша літаратуразнаўства. На прыкладзе дзейнасці Я. Карскага мы добра бачым, што адзіна надзейнай дарогай да сапраўды выдатных адкрыццяў і высокіх узлётаў у навуцы з'яўляецца настойлівае і ўважлівае вывучэнне і сістэматызацыя канкрэтных фактаў, абагульненне і асэнсаванне іх з пункту погляду гістарычных патрэб і задач развіцця грамадства, смелае і рашучае пераадоленне застарэлых тэорый і схем.

Ю. ПШЫРКОЎ.

Пісьмы Я. Коласа да Я. Ф. Карскага

У Архіве Акадэміі навук СССР (Ленінград) захоўваецца архіўны фонд Я. Ф. Карскага, у якім ёсць вялікая колькасць пісем беларускіх этнографаў і пісьменнікаў да вучонага. Вялікую цікавасць маюць пісьмы Якуба Коласа да Я. Карскага. Вось адно з іх, датаванае 24 лістапада 1921 года:

«Глыбокапаважаны Яфім Фёдаравіч!—піша Якуб Колас. —Надзвычай удзячны Вам, глыбокапаважаны Яфім Фёдаравіч, за прысланую Вамі Вашу вялікай каштоўнасці і значэння працу (відаць, другі выпуск III тома «Беларусаў»). Я чытаю яе з глыбокай цікавасцю і з вялікай для сябе карысцю. Адно месца ў Вашай прадмове мяне закранула да глыбіні душы, і я пранікнуўся яшчэ большым пачуццём удзячнасці да той вялікай работы, якой Вы прысвяцілі Ваша жыццё. Беларуская культура так шчыльна звязана з Вашым імем, што адно без другога нельга мысліць.

У Мінску, так як і ў Вас, відавочна, ідзе скарачэнне штатаў. Наша тэрміналагічная камісія працягвае сваю работу. Адчуваецца ў сільнай меры Ваша адсутнасць у ёй. Універсітэт пачаў сваю работу, але пакуль гэта работа яшчэ не наладжана як мае быць.

У нас адкрываецца Інстытут беларускай культуры, складаецца штат, выпрацоўваецца статут, падшукваецца памяшканне. У сувязі з «новай эканамічнай палітыкай» (вельмі часта паўтараемая фраза) і з новымі стаўкамі мы жывём надзеяй на атрыманне новых ставак, а покуль што не атрымоўваем ужо трэці месяц. З літаратурных навін можна адзначыць паэму М. Кудзелькі «Босыя на вогнішчы». У партыйных колах гэта паэма прызнаецца літаратурнай падзеяй...

«Сымон-музыка» - надрукаван у «Вольным сцягу» (З таго, што не было надрукавана).

Цяпер пішу апавяданні. У пачатку восені напісаў псіхалагічны расказ «Радасць», але надрукаваць не магу, так як падзея расказа ідзе ў «падвале».

Цяпер пішу бытавую аповесць з жыцця настаўніцтва, «так званай сельскай інтэлігенцыі». Аповесць носіць назву «У Палескай глушы».

Прыміце маю шчырую і глыбокую да Вас павагу.

Якуб Колас.

24.XI.1921 г. Акадэмічны цэнтр».

Другое пісьмо не мае даты, але са зместу можна заключыць, што яно было напісана, відаць, увосень 1922 года.

Прыводзім яго з невялікім скарачэннем:

«Глыбокапаважаны і дарагі Яфім Фёдаравіч!

Вельмі дзякую Вам, дарагі Яфім Фёдаравіч, за прысланую мне Вамі цудоўную і надзвычай цікавую навуковую працу (маецца на ўвазе трэці вып. III тома «Беларусаў»). Чытаю яе з глыбокай цікавасцю, як адзіную ў гэтым родзе работу, самую поўную, самую змястоўную, непрадузятую і навуковую. Чакаю з вялікай цікавасцю далейшую работу, якую Вы ветліва абяцалі прыслаць мне.

Адносна вершаў А. Паўловіча я поўнасцю згодзен з Вамі...

Усё лета правёў я ў адпачынку. Пяць тыдняў правёў у Мінскай б. Земскай больніцы. Лячыўся ад язвы ў страўніку. Цяпер адчуваю сябе лепш, нават добра, лічу, што гэта палепшанне ёсць вынік таго, што кінуў курыць.

Летам неяк працавалася мала. «Новую зямлю» хутка скончу, засталося яшчэ напісаць 3 раздзелы, а ўсіх будзе штук 30, увесь твор будзе складацца прыблізна з 10 000 радкоў.

Жадаю Вам здароўя і поспехаў у Вашай навуковай дзейнасці.

Шчыра паважаючы Вас

Якуб Колас».

Мастацкі савет Тэатра оперы і балету абмеркаваў новую працу— оперу Вердзі «Баль-маскарад». Мастацкі кіраўнік новага спектакля дырыжор І. Абраміс, рэжысёр-пастаноўшчык М. Валянцінаў, афармленне мастака П. Масленікава. У оперы заняты артысты М. Зюванаў, Т. Ніжнікава, Л. Галушкіна, Т. Пастуніна, Б. Нікольскі і інш.

Удзельнікі абмеркавання Я. Рамановіч, Р. Млодак, Б. Смольскі, Л. Любімаў, Ул. Глазаў і інш. адзначылі, што ў спектаклі знайшла сваё выяўленне ідэя геніяльнай музыкі Вердзі—паказ глыбокіх чалавечых пачуццяў.

Былі выказаны слушныя заўвагі ў адрас асобных выканаўцаў, рэжысёра і мастака.

14 студзеня адбылася прэм'ера оперы.

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля «Баль-маскарад».

Фота Ул. КРУКА.

Творчасць маладых

Уладзімір ПАЛЬЦАЎ

ПЕРШЫ СНЕГ

Замежным сябрам—студэнтам Маскоўскага Універсітэта Дружбы народаў прысвячаецца.

Далёка сонечны Туніс,
Пяскі гарачыя Алжыру.
У гэты ж дом не трэба віз—
Тут візай словы дружбы, міру.

І прымярае з Конга негр
Сяброў маскоўскіх рукавіцы.
Пяшчотна белы-белы снег
На твары чорныя садзіцца.

Хай будзе цёпла іх рукам.
«Насі»,—сказаў юнак з усмешкай.
Ахвота новым масквічам
Упершыню згуляць у снежкі.

І пакаціўся шчыры смех
Услед за шпаркім лыжным бегам.
Для нас прывычны рускі снег
У іх жыцці быў першым снегам!

Іван ЛЕТКА

* * *

Насуплюся часам,
ды з нейкім
дакорам
псую я табе
і спакой,
і настрой,
Няўдачы і дробязь
прыймаю за гора,
маленькі узгорак —
вялізнай гарой.

А помніш,
калі разгайдаліся хвалі,
і бура, здавалася,
сэрцы раздробіць,
крычаў я табе
праз вятры
і праз далі:
— Каханая! чуеш?
Усё гэта дробязь!

Бездань духоўнага заняпаду

Па залах Біенале—Міжнароднай мастацкай выстаўкі

Звычайна наш глядач перад творамі так званага сучаснага мастацтва іранічна паціскае плячыма: «Чым бы дзіця ні цешылася!..» Але часам ад чалавека, які не бачыў на ўласныя вочы нічога падобнага, можна пачуць і пэўныя сумненні: «Відаць, нешта ж ёсць, калі гэтае мастацтва набыло такі размах». Мне давялося двойчы наведаць Міжнародную выстаўку сучаснага мастацтва ў Венецыі, дзе невялікі савецкі павільён здаецца востравам сярод бушуючай стыхіі фармалізму — мастацтва анархічнага, якое тут нібы знарок дэманструе сваю амаральнасць, свавольства. Праходзіш па залах выстаўкі, — і цябе прыгнятае вялікае мноства бессэнсоўных, недарэчных, пачварных «твораў». Вось у пазалочанай рамцы, за шклом кавалак звычайнага старога мяшка, месцамі залатанага, месцамі знарок прадранага. Гэты выраб (мімаволі адмаўляешся назваць яго творам) вісіць у ціхай і ўтульнай зале жывапісу.

А вось кавалак чорнага, нечым запэцканага жалеза. Яно пагнута, падрапана, нібы адчула на сабе ўздзеянне сляпой стыхіі. Але стаіць гэты «твор» на мармуравай падстаўцы, на бронзавай таблічцы—імя аўтара. Гэта — скульптура...

«Карціны», якія нагадваюць малярскі фартух, скульптуры, якія не нагадваюць нічога... І такіх твораў многа — цэлыя залы, анфілады залаў, павільёны.

Што ж гэта такое сучаснае заходняе мастацтва? Якімі ідэаламі натхняюцца яго прадстаўнікі?

Міжнародная мастацкая выстаўка ўпершыню была арганізавана ў Венецыі ў 1895 годзе і з таго часу наладжвалася кожныя два гады з перапынкамі ў часы першай і другой сусветных войнаў. Савецкі Саюз сістэматычна ўдзельнічаў у выстаўках з 1924 па 1934 год. Пасля вайны СССР атрымаў ад італьянскага ўрада запрашэнне ў 1956 годзе, і з таго часу нашы мастакі экспанавалі свае творы на трох выстаўках.

На апошняй выстаўцы прымалі ўдзел больш як сорак краін Еўропы, Азіі, Афрыкі, Амерыкі. Многія краіны разгарнулі свае выстаўкі ва ўласных павільёнах. Гэта —СССР, Англія, ЗША, Францыя, ФРГ, Фінляндыя, Іспанія, Галандыя, Грэцыя і інш. З сацыялістычных краін, акрамя СССР, удзельнічалі Польшча, Румынія, Чэхаславакія.

І зразумела, цэнтральнае месца на выстаўцы займала мастацтва Італіі, шчодра і разнастайна прадстаўленае ў 52 залах галоўнага павільёна, вялікага і зручнага будынка, размешчанага ў глыбіні парку.

Такім чынам, выстаўка ў Венецыі давала магчымасць шырока пазнаёміцца з сённяшнім мастацтвам — у асноўным фармалістычным, таму што адміністрацыя выстаўкі, вельмі тэндэнцыйна адбіраючы экспанаты, пастаралася зрабіць так, што ад большасці краін былі прадстаўлены толькі мастакі крайне фармалістычнага напрамку. Фармалізм падтрымліваецца і з боку афіцыйных урадавых устаноў: напрыклад, самыя вялікія і ганаровыя прэміі насуперак здароваму сэнсу прысуджаюцца, як правіла, мастакам фармалістычнага лагера.

Цяжка даць веры, калі чуеш, што Вялікую прэмію па жывапісу атрымаў французскі мастак Жак Війон (дакладней, Гастон Дзюшан; Ж. Війон — псеўданім), прадстаўнік старэйшага пакалення дзеячоў французскага фармалізму. Цяпер яму каля васьмідзесяці год. У мінулым адзін з «дзікіх», потым кубіст, Війон у апошні час спыніўся паміж паўвыяўленчымі формамі, «упрыгожанымі» кубісцкімі выкрунтасамі і «чыстым» абстрактывізмам. Яго шматлікія палотны, намаляваныя ў ружовых, аліўкава-зялёных, блакітна-фіялетавых танах, носяць адзнаку нейкай вяласці, старэчай расслабленасці, не адлюстроўваюць нічога, акрамя душэўнай пустаты і нікчэмнасці самой фармалістычнай гульні. Яго «творчы» прынцып, які знайшоў адлюстраванне ў большасці работ — мастацтва «адцягненае», поўнае адмаўленне ад якой бы ні было перадачы рэальных форм рэчаіснасці.

Ёсць і такія мастакі, якія пэўным чынам шырока выкарыстоўваюць формы натуры, аднак звычайна рэзка і адвольна дэфарміруюць іх, так што ў выніку і тут мы бачым той жа фармалізм, што і ў абстрактывізме, а часам і проста нянавісць да прыгажосці свету.

Бадай што самым модным прадстаўніком гэтага напрамку з'яўляецца англійскі скульптар Лін Чэдвік, які на адной з нядаўніх выставак атрымаў Вялікую прэмію па скульптуры. Гэта ўжо фармалізм ваяўнічы, агрэсіўны. Аднак работы Чэдвіка ў модзе, і адразу ж пасля адкрыцця выстаўкі на большасці яго скульптур вывешваюцца таблічкі «прададзена». Салідныя знаўцы сучаснага мастацтва навыперадкі расхвальваюць яго вырабы.

Па адукацыі Чэдвік архітэктар. Скульптуры яго вызначаюцца здзіўляючай дэканструктыўнасцю, мудрагелістай заблытанасцю формы. Мастак гвалтуе і ламае прыроду. І справа не толькі ў тым, што вобразы гранічна дэфарміраваны ў прапорцыях, ператвораны ў нешта пачварнае, жудаснае. Чэдвік увесь час карыстаецца недарэчнымі, здзіўляючымі сваім падкрэсленым арытмізмам формамі. Жалеза, з якога ён робіць свае скульптуры, шаргаватае, пагнутае.

(Заканчэнне на 4-й стар).

РАЗМОВА ПРА СКУЛЬПТУРУ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

вельмі прасталінейна. У яго позе і рухах ёсць многа тэатральна-паказнога. Недастаткова раскрыт і вобраз трэцяга героя — маладой дзяўчыны. Аўтар не пазбег сентыментальнасці ў трактоўцы яе вобраза.

«Маладагвардзейцы» прымушаюць зноў узняць пытанне аб прафесіянальным майстэрстве. У лепцы фігур адчуваецца недастатковая ўвага да анатоміі і асноўных прапорцый чалавечага цела. Фігуры чамусьці вельмі выцягнутыя, складкі на іх адзенні не заўсёды выяўляюць і падкрэсліваюць рух.

Экспануецца новая праца скульптара І. Глебава «Прыезд кітайскай дэлегацыі ў калгас». Залішне гаварыць, наколькі важная і актуальная гэтая тэма ў нашы дні. Глебаў вырашае яе ў тэхніцы гарэльефу. Дарэчы, гэта адзіны экспанат на выстаўцы, выкананы ў такой тэхніцы.

Назва працы дакладна вызначае яе змест. У цэнтры гарэльефа дзяўчынка-піянерка падае кіраўніку дэлегацыі кветкі. Злева і справа ад гэтай групы размясціліся, захоўваючы рытм і інтэрвал, астатнія ўдзельнікі сустрэчы. Кампазіцыя гарэльефа зроблена пісьменна, але ёй не хапае самага галоўнага: псіхалагічнай характарыстыкі герояў. Гэта можна растлумачыць недастаткова паглыбленай працай над натурай.

Адсутнасцю жыццёвых назіранняў і слабым вывучэннем жывой мадэлі характэрны «Салдаты міру» В. Міхеева і «Фестываль» А. Шмакава. Гледачы застаюцца абыякавымі да гэтых скульптур, хоць у іх узнімаецца вельмі важная сучасная тэма: барацьба за мір і дружба паміж народамі. Тут аб'ёмна-пластычныя сродкі бездапаможныя.

Ці назіралі вы, як граюць на жалейцы? Амаль кожны вясковы хлопчык змайструе гэты музычны інструмент. І, калі трэба, зайграе на ім. Пры гэтым — шчокі яго вельмі надзьмутыя, непамерна вялікая шапка нацягнута да самых вушэй, яе брыль павернуты на патыліцу, непакорлівыя бялявыя валасы спадаюць на вочы, а паслухмяныя пальцы хутка перабіраюць па інструменту.

Іменна такі вось юны вясковы музыкант паказаны ў жанравай, а па духу — у народнай скульптуры К. Саломкі «Жалейка». Невялікая па памерах кампазіцыя складаецца з дзвюх дзіцячых фігур: хлопчыка, які грае, і хлопчыка, які слухае і паказаны ўжо вельмі ўважлівым і не па-дзіцячаму сур'ёзным.

Выбраны матэрыял (дрэва) тут не выпадковы. Ён як нельга лепш перадае сутнасць задумы. Пярэчанне выклікае толькі недасканалая апрацоўка паверхні матэрыялу. Гэта не адпавядае ні трактоўцы дзіцячых вобразаў, ні народна-прафесіянальнаму падыходу да вырашэння тэмы.

У скульптуры ёсць і іншыя недахопы. Сувязь паміж хлопчыкамі ўсё ж хутчэй сэнсавая, чым фармальна-пластычная. Пэўнае пярэчанне выклікае і трактоўка тыпажу. У вырашэнні вобраза хлопчыка, які грае, ёсць паасобныя архаічныя рысы. Другі ж хлопчык выйшаў завельмі чысценькім, «прычэсаным». Нягледзячы на камернасць агульнага вырашэння тэмы, «Жалейка» магла б упрыгожыць дзіцячы парк, дзіцячы сад, школу. У нас так мала дэкаратыўных скульптур, у якіх вырашаецца дзіцячая тэма.

Экспанаты выстаўкі сведчаць, што беларускія мастакі актыўна адгукаюцца на важнейшыя падзеі нашых дзён, што стварэнне шматфігурнага тэматычнага твора патрабуе вялікіх намаганняў, дасканалага майстэрства.

Выстаўка паказвае, што тэматычных скульптур магло быць больш і што ў нас яшчэ мала твораў шырокага эпічнага абагульнення і таленавітых па майстэрству.

І. ЭЛЕНТУХ.

На здымку: скульптура «Вышыннікі» А. Анікейчыка.

Граніца жыцця і мастацтва

У Тэатры юнага гледача паказалі спектакль па п'есе В. Белазёрава «На граніцы». Перад заслонаю з'явілася артыстка М. Мацкевіч і паведаміла, што перад спектаклем капітан Славін знаходзіцца тут жа, у глядзельнай зале. Дзеці пачалі азірацца, шукаць яго вачыма. І на самай справе, з крэсла падняўся капітан у форме пагранічніка і пайшоў на сцэну. Тут расчараванна пачулася ў зале:

— Я яго ведаю, гэта артыст. Ніякі ён не пагранічнік... Яго фатаграфія ў калідоры вісіць.

Цікавасць да спектакля прыкметна знізілася. І прамова выканаўцы ролі капітана артыста Г. Ручымскага патанула ў нараканнях дзяцей.

Здзіўленне, якое ўзнікла ў пачатку спектакля, не рассеялася да канца, таму што ў пралогу сутыкнуліся дзве стыхіі: жыццё і мастацтва. Хоць «удзоўнае — гэта жыццё», але сапраўды ж п'еса ніколі не будзе атоесамлена з жыццём. Хлопчыкі і дзяўчынкі, якія сядзяць у глядзельнай зале, ведаюць, што гэта спектакль. Яны ставяцца належным чынам да таго, што на сцэну падымаецца акцёр, апрануты ў форму капітана-пагранічніка, а гледача пераконваюць, што ён «сапраўдны», дык з'яўляецца пачуццё недаверу. Мяжа паміж тэатрам і рэчаіснасцю ёсць, і сцэнічнымі сродкамі яе нельга ліквідаваць. Школьнікі прыходзяць у тэатр, імкнучыся ў тэатр — глядзець спектакль. І цалкам ад тэатра і драматурга залежыць, у якой меры глядач паверыць у праўдзівасць, жыццёвасць сцэнічных калізій і характараў.

Гаворачы пра жыццёвасць калізій п'есы, трэба адзначыць, што яна расказвае пра падзеі, якія вельмі цікавяць нашых школьнікаў. На тэрыторыю савецкай краіны перайшоў шпіён Ларсен. Ён павінен сустрэцца з нейкай жанчынай і перадаць ёй сакрэтную пошту. Але пагранічнікі заўважылі парушэнне граніцы. Пачынаюцца пошукі ворага. У гэтыя пошукі ўключаюцца фантазёры і рамантыкі Мікіта, Антось, Марылька, якія жывуць у раёне пагранічнай заставы. У пасёлку леспрамгаса з'яўляецца новы чалавек — настаўніца Зярнова. Яна становіцца аб'ектам падазрэнняў Мікіты. Але потым высвятляецца, што настаўніца выконвае заданне падпалкоўніка Салаўёва ў выкрыцці Ларсена. Калізіі ў п'есе дасціпна сплецены, падазрэнні падаюць ледзь не на сержанта-пагранічніка. Карацей кажучы, глядач увесь час знаходзіцца ў напружанні. Але было б яшчэ лепш, калі б праз сюжэтныя хады можна было больш выразна ўбачыць людзей і зразумець, якія пачуцці імі кіруюць.

У спектаклі ўдзельнічаюць любімыя школьнікамі артысты: В. Говар-Бандарэнка, Г. Ручымскі, Б. Піскун, В. Унукаў, Р. Маленчанка, Н. Краявая, Л. Цімафеева, А. Бяляеў, П. Дубашынскі. Такі ансамбль можа ўпрыгожыць любы сцэнічны твор. Разумны і вопытны рэжысёр В. Пацехін зрабіў многа, каб спектакль дайшоў да гледача.

Самая каларытная фігура ў спектаклі — хлопчык Мікіта (Р. Маленчанка). Але гледач не толькі ўважліва сочыць за тым, як па-хлапечаму прывабны Мікіта няўдала ловіць шпіёна і выдае сябе за пагранічніка. Яму хочацца ўбачыць, якія змены адбываюцца ў яго характары, як раскрываецца і перабудоўваецца ўнутраная сутнасць хлопчыка ў яго жыццёвых сутыкненнях. Хлопчыкі і дзяўчынкі, якія сядзяць у зале, хочуць бліжэй пазнаёміцца з героем, які выйшаў на сцэну. Талент артыста дапамог яму набыць больш пераканальныя жыццёвыя рысы, чым у п'есе, але недасканаласць вобраза ў п'есе адбілася на ролі. Р. Маленчанка зусім не раздолець не здолеў.

Фінал п'есы гаворыць, што нечакана з «групы садзейнічання пагранічнікам» Мікіта выключаны і асмяяны. А вось дзяўчынка Марылька прадстаўлена да ўрадавай узнагароды. Чаму такая несправядлівасць? Толькі таму, што аўтар прадставіў ёй больш падыходзячы выпадак выявіцца, а хлопчыкаў пазбавіў такой магчымасці? Ці гледачам даказалі, што Мікіта ў тых жа абставінах не праявіў бы сябе? Мы глыбока ўпэўнены, што хлопчык з вёскі і яго сябра Антось (артыстка Н. Краявая) не пабаяцца б сустрэць з ворагам.

Нягледзячы на пэўныя недахопы, спектакль прываблівае і шчыры талент Л. Цімафеевай, і Марылька не як ... у сваім характары і ... ўсё гэта робіць яе праўдзівай і жыццёвай.

Апошняя крыніца спектакля накіравана супраць лёгкадумных фантазёраў. На ідэі п'есы трэба выказацца супраць беспадстаўнага фантазёрства школьнікаў, якія захапляюцца чытаннем прыгодніцкай дзіцячай літаратуры. Гэта выказаная жэта. Настаўнікі і бацькі ведаюць, колькі шкоды прынеслі справе выхавання падрастаючага пакалення творы накшталт «Заблытанага следу», «Таямнічага следу» і г. д. Гэтыя творы пакідаюць у душы дзіцяці далёка не тое, што дапамагло б школе і бацькам выхаваць сапраўдных савецкіх людзей. Аўтар п'есы паставіў сабе за мэту змагацца супраць уплыву такіх твораў, але цалкам не вырашыў яе.

Цікавыя ў спектаклі — тэмпераментны Гога Сакадзе (В. Унукаў), своеасаблівы дзед Хор (А. Бяляеў). Удалы, думаецца нам, у спектаклі вобраз настаўніцы Зярновай (Л. Бельская). Дзяўчына ходам падзей апынулася ў цэнтры падазрэнняў у шпіянажы. Рэжысёр амаль кінематаграфічным прыёмам паказаў твар настаўніцы буйным планам. Ён кожную хвіліну ставіць яе бліжэй да гледача, наперадзе іншых персанажаў, вылучае з масы.

Спектакль заканчваецца. Школьнікі даведваюцца, што настаўніца не шпіёнка, а былая партызанка, а Марылька прадстаўлена да ўзнагароды. Сюжэт завершаны. У гэты час падпалкоўнік Салаўёў (В. Говар-Бандарэнка) гаворыць павучальную прамову аб розніцы паміж «герайзмам» і «геройствам». Ён упушае дзецям, што такое добра і што такое дрэнна. Уласна, ён гаворыць тое, што павінен быў сказаць сам спектакль.

«На граніцы» сучасная п'еса, у ёй не абыйдзены і сённяшнія пытанні міжнароднага жыцця.

Многае ў спектаклі належыць афармленню. Дэкарацыі мастака І. Нешкура вабяць праўдзівасцю, глыбінёй і шчырасцю. У зменлівых фарбах і танальнасці пейзажу адчуваецца жаданне сказаць сваё слова, а не толькі афарміць месца дзеяння.

Спектакль не пазбаўлены пэўнай педагагічнай мэтанакіраванасці. У ім выхоўваецца разумна пра пільнасць, выкрываецца ілжывая рамантыка. Але асабліва дзецям патрэбны такія творы, якія б глыбей пранікалі ў жыццё нашага народа, ва ўнутраны свет хлопчыкаў і дзяўчынак, самых чулых гледачоў спектакляў тэатра.

Л. АНДРЭЕЎ.

У памяшканні акругавага Дома афіцэраў выступіў сімфанічны аркестр Беларускай дзяржаўнай філармоніі, якім дырыжыраваў Таўно Ханікайнен (Фінляндыя).

На здымку: дырыжыруе Таўно **Ханікайнен.**

Фота Ул. КРУКА.

Вечар А. Багатырова

У гарадскім Доме культуры (Віцебск) адбыўся творчы канцэрт кампазітара А. Багатырова. Праграма была цікавай і разнастайнай.

У першым аддзяленні тэхнічна складаная, кантраставая ва ўсіх трох частках саната для фартэпіяна выконвалася студэнтам кансерваторыі В. Крашпіненкам. Асабліва паэтычна прагучала другая, павольная частка санаты.

Прысутныя з вялікай увагай праслухалі ўжо вядомы твор А. Багатырова—санату для віяланчэлі і фартэпіяна, якую выканалі лаўрэат Усесаюзнага конкурсу выканаўцаў прафесар А. Стагорскі (віяланчэль) і заслужаны артыст БССР, прафесар М. Берар (фартэпіяна). Меладычная мова санаты для віяланчэлі і фартэпіяна вельмі пявучая, выразная. Кампазітар працягвае ў ёй традыцыі рускіх кампазітараў-класікаў. Яна звязана інтанацыйна з творамі Барадзіна і Глазунова. Музычная мова санаты сакавітая, велічная.

Саната прагучала стрымана і высакародна. Асабліва цікавая першая частка. Другая была крыху расцягнута, у ёй не было адзінай лініі нарастання. Стварылася ўражанне некаторай фрагментарнасці ў першым раздзеле другой часткі, але ў канцы яна прагучала больш жыва і лагічна завяршыла ўвесь цыкл. Адчуваецца сыгранасць, выдатны ансамбль. Саната для віяланчэлі і фартэпіяна зойме віднае месца ў канцэртным рэпертуары нашых выканаўцаў.

Выразна спявала рамансы А. Багатырова на тэксты санетаў Шэкспіра выкладчык Беларускай кансерваторыі Ларыса Жытнікава ў суправаджэнні аўтара. Найбольш ярка прагучаў раманс «Нас разлучыў красавік», напісаны ў характары светлых, празрыстых рамансаў Рахманінава. Раманс у выкананні спявачкі Жытнікавай — уладальніцы прыгожага сапрана, гучаў вельмі свежа. Неабходна адзначыць салістку Беларускай філармоніі Галіну Чэкіну, уладальніцу сакавітага голасу (меца-сапрана), якая выразна выканала раманс «Зямля і мора» на словы А. Куляшова, «Маладыя гады».

Раманс «Зямля і мора» па настрою, па фактуры суправаджэння нібы перaклікаецца з рамансам Барадзіна «Мора».

Характэрна, што ва ўсіх рамансах А. Багатырова партыя фартэпіяна не дубліруе партыю вакалу, а, з'яўляючыся самастойнай, віртуознай, дапаўняе яе і ўзмацняе выразнасць рамансаў.

Хацелася папракнуць выканаўцаў вакальных твораў А. Багатырова ў тым, што яны дрэнна ведаюць паэтычны тэкст рамансаў, якія выконваюць. Гэта крыху скоўвала артыстаў.

Слухачы нашага горада пазнаёміліся і з творамі, якія ўпершыню прагучалі ў аўтарскім канцэрце А. Багатырова. Да такіх твораў адносяцца «Вясенні парыў» і «Беларускія карцінкі», выкананыя віяланчалістам А. Стагорскім у суправаджэнні кампазітара. Гэтыя творы адрозніваюцца багаццем мелодыі, гарманічнай мовай і фактурай ізлажэння. П'есы звязаны з народна-песеннай культурай беларускага народа.

Музыказнаўца І. Нісневіч цікава раскрыў задуму твораў А. Багатырова, пазнаёміў слухачоў з творчым шляхам кампазітара.

Творчая справаздача нашага земляка, вядомага беларускага кампазітара, паслужыць пачаткам шырокай прапаганды музыкі беларускіх кампазітараў у горадзе.

А. САЛАМОНІК.

ФЕЛЬЕТОН

Людмілачка дае канцэрты

Калі тата вярнуўся дамоў, Людмілачка кінулася яму насустрач.

— Тата! Татачка! — абхапіла аберуч яго шыю. — Я табе нештачка скажу.

— Памаўчы, трашчотка! — хітра ўсміхнулася маці. — Хай бы тата сам здагадаўся.

Людмілачка зморшчыла свой кірпаты носік, надзьмула губкі: маўляў, «маўчу, маўчу, мамачка!»

Тата ўзняў руку з растапыранымі пальцамі і запытаў:

— Са школы на пяцёрцы прыехала, га?

— Ха, на пяцёрцы! — сказала маці за дачку.

— А-а-а... разумею, разумею!

— Ой, дачушка, які ж твой тата нездагадлівы! Павіншуй дачку з канцэртам!

— З канцэртам? — тата і сапраўды збіты з панталыку. — Якім канцэртам?

Узрадаваная гэткім эфектам, Людмілачка таксама засмяялася з нездагадлівага бацькі.

— А вось і адгадаў, свавольніца мая! Ты была на канцэрце для дзяцей і апладзіравала артыстам? — тата паказвае, як яна пляскала ў далонькі. — Праўда!

— Гэтак Людмілачцы нашай апладзіраваць будуць! — зноў аж засвяцілася ад шчасця мама. — Заўтра яна дае свой канцэрт. Разумееш?

— Свой? Як гэта «свой»?!

— Ну, сольны! Разумееш, дэбют! Публічнае выступленне нашай дачушкі! Цяпер ты, урэшце, уцяміў, што гэта значыць?

— А чаму не зразумець? Дык ты, Людачка, ужо выступаеш на дзіцячым ранішніку? — асцярожна пытаецца тата. — Але ці не замалая яшчэ ты для гэтага?

— Што ты, што ты, татулечка?— зашчабятала дэбютантка і яе вочкі аж заіскрыліся.

— Перад дарослай публікай яна будзе выступаць, — тлумачыць мама. — Няўжо ты не разумееш?

— Перад дарослай публікай? Яшчэ чаго не ставала! — У таты смешна падскочылі бровы, а ўслед за імі палезлі на лоб і акуляры.

Яшчэ ўчора ёй, магчыма, і не дазволілі б кепікі строіць з бацькі, а сёння, сёння яна стала ледзь не кумірам у хаце. А куміру можна тое-сёе і даравацъ.

Маці сказала, каб Людмілачка не пайшла ў школу. Няхай лепш рыхтуецца да канцэрта. І Людмілачка танюткім галаском рэпеціравала «сваю партыю», не зважаючы на тое, што ў школе вялася больш чым дастатковая падрыхтоўка да «публічнага выступлення».

Раніцой, як толькі сённяшняя дэбютантка расплюшчыла вочы, яе ахапіла незвычайная радасць: «Прыгожа, ой, як прыгожа!»—заскакала яна на ложку ў сваёй кароценькай споднай кашульцы. Абноўкі, якія акуратна былі развешаны на спінцы крэсла, ёй вельмі спадабаліся. Піянерскі гальштук з пунсова-чырвонага шоўку палымнеў на новым, толькі што пашытым з бліскучага белага шоўку, добра адпрасаваным фартушку.

... Дакладна ў прызначаны час усе «артысты» — адны ў суправаджэнні сваіх матулек, а другія самастойна— былі ўжо ў зборы.

Але час ішоў. Дзіцячы калектыў даўно ўжо гатовы да выступлення. Кожны старанна вывучыў свой нумар, сваю партыю, добра ўжо ведае, дзе, за кім і як трэба стаяць. Мамы хвалююцца, з нецярплівасцю чакаюць выступлення сваіх дзяцей.

Маленькім удзельнікам канцэрта, вядома, лепш было б тым часам пабегаць, падыхаць свежым паветрам. А яны ўжо колькі часу нудзяцца тут у цесных закулісных загарадках клуба. Настаўнікі пільна сочаць за тым, каб вучні нікуды не бегалі, не шумелі і наогул нічым не парушалі спакой дарослых, што з трыбуны так горача гавораць аб дысцыпліне, арганізаванасці і ўсякіх іншых, бясспрэчна, правільных і, безумоўна, добрых рэчах.

Пачуліся апладысменты.

— Цяпер ужо, дзеці, усё. Хутка пачнецца канцэрт, — пазіраючы на гадзіннік, кажа настаўніца.

Яна стараецца заспакоіць дзяцей.

Звычайна праграму пачынаюць дарослыя калектывы і салісты.

Тым часам...

Дома Людмілін тата нервова ходзіць па пакоі. Ён узрушаны і ўсхваляваны. Моташна на душы, відаць, і ў яго таварыша, які так недарэчы завітаў сёння ў госці.

Хата без гаспадыні плача, — скардзіцца тата госцю. — Абед не гатавалі, урокі Людмілачка таксама не рыхтавала.

— Вось сапраўды — мастацтва патрабуе ахвяр! — усміхаецца госць. Ён хоча яшчэ нешта сказаць, але тут жа расчыняюцца дзверы і ў хату ўвальваюцца... сапраўдныя ахвяры мастацтва — бледная і змучаная дэбютантка і чарней за хмару яе мама. І тады пачалася навальніца. На гэты раз на ўсю хату грымнуў тата.

— Што здарылася? Ну што, пытаюся? Фіяска?!

— Сам ты фіяска. Нечуваны поспех. Пайшоў бы сам палюбаваўся, як прыгожа выглядаюць на сцэне дзеці.

— Я і так бачу! — крыкнуў тата, паглядзеўшы на змораную ўшчэнт «ахвяру мастацтва», якая ад стомы клявала носам.

Мама стала ў позу драматычнай актрысы і пачала дэкламаваць.

— Не, ты толькі ўяві: чырвоным макам цвітуць гальштукі, бялюткія, бялюткія фартушкі, банцікі, як белыя гарлачыкі, на галоўках... Гэта ж цудоўны фон! Ці ж не праўда?

— Вельмі прыгожа! — з іроніяй пацвердзіў тата.

— Ого, так апладзіравалі, ну проста са сцэны адпускаць не хацелі. Можна сказаць, на руках насілі!

— А-а? Са сцэны не адпускалі! Дык вось чаму толькі што дамоў з'явіліся, — з'едліва сказаў тата.— А нашу «салістку» таксама на руках неслі... дамоў. Толькі вось гэтыя мамчыны рукі. Ну, што ж, міла!..

— І не кажы: так міла яна праспявала: «Ку-ку! Ку-ку!»

— «Ку-ку! Ку-ку!» — пераймае тата маму.

— Ат, табе гаварыць, як ваду ў торбу ліць! — сярдуе мама.

— Няўжо, каб два разы пракукаваць гэтае самае «ку-ку», трэба было гэтулькі часу трымаць дзіця?— абураўся тата.

— Глядзі ты на яго, ды ці ж я вінавата? Ты лепш запытайся ў тых, хто іх затрымаў. І не шумі, калі ласка, бо Людмілачка, глядзі, ужо спіць.

— Думаеш, не запытаюся? Заўтра ж запытаюся! І вось што я ім скажу: «Можа і прыдзе час, калі наша дзіця стане музыкантам ці спеваком (калі будзе вучыцца як трэба). Для сапраўдных талентаў дарогі ў нас адкрытыя. Можа і наша Людмілачка калі-небудзь стане спявачкай, можа яна нават выступіць у ролі Людмілы, якую выкрадае Чарнамор. Але ж вы не Чарнаморы, дык навошта забіраеце час у дзяцей, якія так патрэбны ім для вучобы і разумнага адпачынку. Дзеці нават не зрабілі і першых крокаў у музычнай асвеце, а іх ужо цягаюць па канцэртах як нейкіх гастралёраў. І для чаго, пытаюся? Для агульнага фону. Дзеці павінны вучыцца, а не фон ствараць! — крыкнуў на самай высокай ноце Людмілін тата і раптам змоўк, паглядзеўшы, як дачка, падкурчыўшы ножкі, спіць.

— У свой час і я так абураўся,— з іранічнай усмешкай заўважыў госць. — А пасля прывык, абламаўся. У мяне такіх «выдатных талентаў», дзякуй богу, — два! Адзінаццацігадовы Вова — дэкламатар і дзесяцігадовая Ірачка — таксама спявачка. І вось як толькі ў Вовы нейкім чынам знайшлі здольнасці чытальніка, а ў Ірачкі прарэзаўся галасок, вы ж не дасцё веры — я зусім страціў руль кіравання. Разумееце? Мой сямейны карабель паплыў па хвалях, як кажуць, «без руля і без ветразяў». Меў намер узяць правільны курс—не дапамагло. Атака была адбіта з вялікімі стратамі для мяне. Спрабаваў узнагароджваць маіх «артыстаў» гарачымі апладысментамі трохі ніжэй спіны — атрымаўся канфуз. Калі на добры лад, дык падобных авацый заслугоўваюць не дзеці, а тыя дарослыя, якія школьную дзіцячую самадзейнасць абмяжоўваюць невялічкай групай адных і тых жа «вундэркіндаў».

— Ці не здаецца вам, — пытаецца Людмілін тата, — што такая пільная «ўвага» да асобных «вундэркіндаў» ідзе на шкоду музычнаму навучанню ў школах і дзіцячай самадзейнасці?

— І што вы думаеце? — выказаў зноў сваю думку госць, — гэтыя дзеці адразу залічаюць сябе ў сапраўдных артыстаў.

— Ці ж дзіця разумее, што дарослая публіка апладзіруе яму не за талент, а проста за тое, што яно яшчэ маленькае? — пытаецца Людмілін тата.

— Дык хто ж у гэтым вінаваты?— цікавіцца Людміліна мама.

— Птушка ў гэтым вінаватая, мае даражэнькія, — кажа госць.

— Якая птушка? — здзіўляецца і тата і мама.

— А тая, якая ставіцца супраць адпаведнай графы ў розных справаздачах. Праведзены дзіцячы канцэрт — «птушка»! Дзеці прадэкламавалі прывітальны тэкст — яшчэ адна «птушка»... І будзьце ўпэўнены, па гэтых «птушках» некаторым дырэктарам школ дужа лёгка пісаць справаздачы. Усё атрымліваецца нібыта вельмі добра.

Л. ВІРНЯ.

ПІСЬМО Ў РЭДАКЦЫЮ

Не на сваім месцы

За апошні час рэзка пагоршылася работа Гомельскага аблкнігагандлю. З 16 кніжных магазінаў за мінулы год рознічны план тавараабароту па продажу кніг выканалі толькі 5 магазінаў. Многія кнігарні не выконваюць план распаўсюджвання літаратуры па 4—6 месяцаў. Увогуле аблкнігагандаль гадавы план тавараабароту па продажу кніг не выканаў. На складзе № 3 выявіўся недахоп тавараматэрыяльных каштоўнасцей на суму 60 тысяч рублёў. Кніжная прадукцыя застаецца нерэалізаванай, таму што склад са жніўня мінулага года не працуе. Мазырская кніжная база, дзе нагрувашчана кніг на суму каля 3,5 мільёна рублёў, ператворана ў звалачны пункт. І гэта нягледзячы на тое, што сярод завезенай сюды так званай «няходкай» літаратуры ёсць вялікая колькасць кніг, якія можна паспяхова рэалізаваць.

Асноўнай прычынай такога ненармальнага становішча, якое не можа не трывожыць калектыў, з'яўляецца бюракратычны стыль кіраўніцтва з боку дырэктара Гомельскага аблкнігагандлю т. Вяршэні. Няведанне элементарных правіл культуры, неабгрунтаваныя прыдзіркі, грубыя вокрыкі і зняважа ў адносінах да работнікаў гандлю і пакупнікоў — такія метады яго «кіраўнічага стылю». Без дастатковых падстаў былі звольнены за апошнія два гады тры дырэктары бібкалектара, загадчык складской базы т. Антонаў. Не жадаючы заставацца ў затхлай бюракратычнай атмасферы, створанай дырэктарам аблкнігагандлю, па ўласнаму жаданню звольніліся з работы бібліёграф бібліятэчнага калектара т. Віляцэр, загадчык аддзела бібкалектара т. Тамашэвіч. На працягу чатырох год т. Вяршэня зусім не рэагуе на ўказанні Міністэрства культуры і неаднаразовыя рашэнні мясцкома аб пабудове пад'ёмніка, каб аблягчыць працу работнікам складской базы і бібліятэчнага калектара.

Па віне дырэктара аблкнігагандлю, продаж палітычнай літаратуры гандлёвай сеткай кнігагандлю складае ўсяго толькі 15—18 працэнтаў да агульнага тавараабароту. Звышнарматыўныя рэшткі кніжных тавараў замест зніжэння павялічыліся ў мінулым годзе на 200 000 рублёў, а продаж літаратуры на душу насельніцтва складае ўсяго толькі 11 рублёў.

За сваю «дзейнасць» т. Вяршэня неаднаразова папярэджваўся прэзідыумам абкома прафсаюза работнікаў культуры. Абласное ўпраўленне культуры аб'явіла яму некалькі вымоў.

Кніжны гандаль, як вядома, адзін з важнейшых участкаў ідэалагічнай работы. Даводзіцца здзіўляцца, што да гэтага часу на пасадзе дырэктара аблкнігагандлю знаходзіцца чалавек, які не любіць кнігу, нават пагарджае ёю.

І. АСТРАГЛЯДАЎ.

Бездань духоўнага заняпаду

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

тае, нібы яно адчула на сабе ўздзеянне не стваральнай рукі майстра, а сляпой, жорсткай, неўтаймаванай стыхіі. Некаторыя, найбольш выразныя з яго работ прыводзіліся ўжо ў нашым друку. Такія, як «Дзве постаці ў танцы», «Шартгорнскі бык», і асабліва яго апошняе дасягненне — «Балансіруючыя скульптуры», дзе сярод пачварных, калючых надломленых, пакарэжаных паверхняў і стрыжняў, адвольна гнутых форм ёсць рухомыя элементы: кранеш такую скульптуру, і дзве непрыемна грубыя лопасці, ледзь не чапляючыся адна за другую, пачынаюць паварочвацца ў нейкім сутаргавым рытме. Усё ў гэтых скульптурах разлічана на тое, каб амаль фізіялагічна раздражняць вока і нервы, выклікаць у гледача хваравіта абвостранае адчуванне агідных, пачварных форм. Невыпадкова і многія назвы скульптур Чэдвіка носяць нейкі злы характар: «Маленькая бэстыя», «Нападаючая галубка», «Сутыкненне» і да т. п. Гэта мастацтва чалавеканенавісніцкае, варожае самой сутнасці мастацтва, яно адмаўляе, ганьбіць усё прыгожае ў жыцці.

Гэты «твор» стаіць ля выхаду з галоўнага павільёна.

На жаль, такія і падобныя творы пераважаюць на выстаўках, зацямняюць усё жывое, сапраўды каштоўнае і цікавае, што там ёсць.

Тут няма магчымасці расказаць аб усіх павільёнах, падрабязна разгледзець розныя школы і напрамкі, якія былі прадстаўлены на выстаўцы. Таму хочацца спыніцца на мастацтве Італіі, якое дае найбольш шырокае ўяўленне аб характары сучаснага фармалістычнага жывапісу. У італьянскім павільёне таксама менш адчуваецца тэндэнцыйны адбор экспанатаў, так што значна больш было твораў сапраўды цікавых, чалавечых, поўных любві да простага чалавека. Нават сярод вялікага мноства абстрактных твораў можна было заўважыць смелыя, арыгінальныя палотны Рэната Гуттуза, выразныя публіцыстычныя творы Карла Леві, прысвечаныя жыццю рабочых, прасякнутыя задумлівым лірызмам таленавітыя малюнкі Анны Сальваторэ; працоўным Італіі прысвечаны таксама яркія, энергічныя работы Рж. Дзігайна, цудоўныя лісты графікаў С. Мірабелы, А. Карбанаці. Цёплым чалавечым пачуццём, пяшчотай прасякнуты жанравыя малюнкі М. Мучыні.

І тым больш прыкра бачыць, як гэтыя нямногія, сапраўды прыгожыя творы заглушаюцца пануючым тут абстрактывізмам.

Сёння абстрактывізм выступае галоўным чынам пад назвай ташызму (ад французскага «ташэ» — пляма). Гэта — самая модная плынь, прадстаўнікі якой нібыта закліканы сказаць новае слова ў мастацтве. У італьянскім павільёне ташыстам адведзена вялікая плошча. Калі заходзіш у гэтыя залы, трапляеш у нейкі анархічны хаос каляровых плям. Здзіўляе бессэнсоўнасць каляровых злучэнняў. Перад вачыма плывуць нейкія няпэўныя, арытмічныя, непадпарадкаваныя ніякай кампазіцыйнай структуры шырокія мазкі. Вось, напрыклад, «карціна». На палатне простыя палосы густой маслянай фарбы — ружовыя, зялёныя, сінія, чырвоныя, зробленыя, відаць, выпадковай дошчачкай. Вось другое палатно: фарбу наносілі ўжо раздражнёнымі ўдарамі малярскага пэнзля — у масле нават засохла шчацінне.

І гэта не выпадковая з'ява, а прынцып. Ташызм не прызнае розуму, — тут пануе сляпая і цёмная стыхія нават не пачуццяў, а нейкіх фізіялагічных рэакцый. Праграма ташыстаў спецыяльна патрабуе «аўтаматызму» творчага працэсу. Мастак павінен, кажуць ташысты, адмовіцца ад усялякага кантролю свядомасці, даць волю цьмянай стыхіі падсвядомага. Толькі тады твор будзе яркім, індывідуальным.

Творы ташыстаў, натуральна, пазбаўлены і якіх-небудзь адзнак нацыянальнага. Таму так жа цяжка адрозніць ташыстаў італьянскіх ад ташыстаў, скажам, Іспаніі, Германіі або ЗША.

Яшчэ больш выразна і тэндэнцыйна выглядае скульптура. Ужо ў парку, непадалёк ад цэнтральнага павільёна, сярод прахладнай зеляніны дрэў раптам сустракаеш нейкія недарэчныя, скурчаныя, агідныя гіпсавыя формы. Зусім не выяўленчыя, яны ў той жа час нагадваюць нешта непрыемнае, брыдкае. Яны курчацца перад гледачом, нібы прыскокваюць, нахабна імітыруючы нешта няпэўна жывое. Гэта творы скульптара Бруна дэ Тофалі «Выпадак» і «Тварэнне». Тут тая ж, што і ў ташысцкім жывапісу, бясформеннасць неясных, блытаных уяўленняў.

Па-свойму «цікавая» і творчасць другога абстрактывіста — Сальваторэ (яго нельга блытаць з таленавітай мастачкай Аннай Сальваторэ). Творы гэтага мастака, таксама як і скульптуры Тофалі, адштурхоўваюць сваімі беспрадметнымі формамі, у якіх, аднак, вока ўвесь час імкнецца ўлавіць нешта падобнае да знаёмых

Апошняе слова фармалістычнага мастацтва — «балансіруючая скульптура.

Так выглядае жывапіс ташыстаў...

форм. Патрэбна своеасаблівае «майстэрства», каб так дражніць гледача, то намякаючы яму на нейкія чалавекападобныя формы а потым зноў збочваць у адцягненыя аб'ёмы, якія адвольна выгінаюцца, то раздзімаюцца, то звужваюцца, пакідаючы ўражанне нечага раздражняючага, амаль бессаромнага. Бронза нагадвае гладкую пластмасу, а цудоўны італьянскі мармур залізваецца, загладжваецца, набываючы выгляд мыла.

Яшчэ больш брыдкае ўражанне пакідаюць малюнкі Л. Мінасяна, нібы запазычаныя з анатамічнага атласа. З нейкай хваравітай асалодай мастак выпісвае агіднае, ствараючы вобразы, якія абражаюць сутнасць прыгожага.

Такія ж карціны амерыканца Джорджа Тукера, жывапісца з Чыкага І. Олбрайта, французскага мастака Бярнара Бюфэ і іншыя. Хочацца прывесці ранейшую карціну ірландскага мастака Луі ле Брокі «Сям'я», якая ў 1956 годзе атрымала асобную прэмію за твор на тэму аб мацярынстве. Напісаная ў свядома непрыемнай шэра-бялесай гаме, яна паказвае аголеныя постаці мужчыны, жанчыны і хлопчыка ў нейкай няпэўнай прасторы. Прапорцыі іх хваравіта скажоныя, рухі бездапаможныя, дэгенератыўныя, нібы на людзей напала невядомая хвароба. Чалавек тут прыніжаны, паказаны як нейкая няшчасная і разам з тым мярзотная істота. Гэтая карціна красамоўна паказвае, якое мастацтва заахвочваюць багатымі прэміямі капіталістычныя мецэнаты.

Стан сучаснага фармалістычнага мастацтва паказвае, у якую бездань адчаю, духоўнага заняпаду трапіла творчая думка мастакоў у буржуазным грамадстве.

Ан. ШАУНЯ.

Рым — Венецыя.

Кіеўскія артысты — гамяльчанам

Ажыўлена было ў гэты вечар у Палацы культуры завода «Гомсельмаш». Сюды прыйшло больш 500 камбайнабудаўнікоў і членаў іх сем'яў. Перад імі выступілі артысты Кіеўскай цыркавой брыгады. У прадстаўленні прынялі ўдзел Ірына Власава (размоўны жанр), Леў Кудашоў (жангліраванне), акрабатычныя эксцэнтрыкі Валодзіны, музычныя эксцэнтрыкі М. Макоўская, І. Чэрэвік і інш.

Да выступленняў гасцей з братняй Украіны працоўныя завода праявілі вялікую цікавасць.

В. СЯМЕНАЎ.

Гастролі беларускай артысткі

У сталіцы Савецкай Латвіі з поспехам прайшлі гастролі вядомай беларускай піяністкі і кампазітара Валянціны Жубінскай, якая выступіла перад рыжанамі ў двух канцэртах.

Праграму сольнага канцэрта склалі фартэпіянныя санаты Бетховена, Моцарта і Ліста. У сімфанічным канцэрце В. Жубінская ў суправаджэнні сімфанічнага студэнцкага аркестра Рыжскай кансерваторыі выканала чацвёрты канцэрт С. Рахманінава для фартэпіяна з аркестрам. Дырыжыраваў народны артыст Латвійскай ССР Л. Вігнер.

Канцэрты беларускай выканаўцы выклікалі вялікую цікавасць у музычнай грамадскасці Рыгі.

Выступаюць літоўцы

Традыцыйная дружба звязвае калектывы мастацкай самадзейнасці Астравецкага Дома культуры і Немянчынскага РДК Літоўскай ССР. Літоўскія артысты—частыя госці ў беларускіх гледачоў. У сваю чаргу астравецкія спевакі і музыканты прыязджаюць да жыхароў горада Немянчыне.

Днямі немянчынцы пабывалі ў нас з канцэртамі. Усім спадабаліся выступленні акардэаніста Альгіса Купрыса, спявачак Светы Бычковай, Іды Любчанка і іншыя нумары. Калектывы падзяліліся творчымі планамі на 1961 г.

У бліжэйшы час астравецкія артысты паедуць да літоўскіх суседзяў. Немянчынцам будзе паказан новы спектакль па п'есе В. Розава «Няроўны бой».

І. ГРАБЛЕЎСКІ.

Галоўны рэдактар Янка ШАРАХОЎСКІ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00026

Друкарня імя Сталіна.